

Tessa Kiviniemi

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN NUORTEN TUNNE POLIITTISESTA OSALLISUUDESTA

Perhe ja koulu osallisuuden rakentajina

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Elokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Tessa Kiviniemi: Ulkomaalaistaustaisten nuorten tunne poliittisesta osallisuudesta: Perhe ja koulu osallisuuden rakentajina
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma, valtio-oppi
Elokuu 2024

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan ulkomaalaistaustaisten nuorten tunnetta poliittisesta osallisuudesta Suomessa ja erityisesti sitä, miten perhe ja koulu ovat yhteydessä sen muodostumiseen. Maahanmuutto on viime vuosikymmeninä lisääntynyt ja ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on täten kasvanut merkittävästi. Ulkomaalaistaustaisiin nuoriin lukeutuu nuoria monista eri taustoista aina ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajista nuoriin, joiden vanhemmista vain toinen on maahanmuuttaja. Eritoten nuoriin keskittyminen tutkielmassa on otollista poliittisen osallisuuden tunteen kehittymisen tarkastelun kannalta. Koulu ja perhe toimivat kiinnostavina kiinnittymistä selittävinä tekijöinä, sillä karkeasti perhe voi edustaa ulkomaalaistaustaisen nuoren suomalaistaustaisista eroavaa taustaa, kun taas kouluympäristö jaetaan pitkälti suomalaistaustaisten nuorten kanssa.

Nuorten poliittisen osallisuuden tunnetta lähestytään tässä tutkielmassa kansalaispätevyyden käsitteellä. Tutkimuskirjallisuudessa sisäisellä kansalaispätevyydellä viitataan yksilöiden käsitykseen itsestään toimijana poliittisessa järjestelmässä, kun taas ulkoisella kansalaispätevyydellä tarkoitetaan käsitystä poliittisista järjestelmistä ja niiden kyvystä ottaa kansalaisten mielipiteet huomioon. Tutkielmassa sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys nähdään rinnakkaiskäsitteenä poliittiselle osallisuudelle, joka kuvaa nuoren sisäisiä tuntemuksia itsestään osana ympäröivää yhteiskuntaa sekä yhteiskunnan kykyä ottaa hänen mielipiteensä huomioon. Tutkimuskysymyksenä tutkielmassa onkin, millainen yhteys perhetaustalla ja kouluympäristöllä on ulkomaalaistaustaisten nuorten poliittisen osallisuuden tunteeseen.

Tutkimuskysymykseen vastataan kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien avulla, ristiintaulukointia ja lineaarista regressioanalyysia hyödyntäen. Tutkielmassa käytetään Suomen Akatemian rahoittaman *Koulutuksen merkitys kansalaispätevyyden kehittämisessä (EPIC) -hankkeen* vuonna 2021 keräämää *Seurantatutkimus nuorten poliittisesta kiinnittymisestä* -kyselytutkimusaineistoa, jossa kysyttiin laajasti kysymyksiä nuorten taustoista sekä heidän suhtautumisestaan politiikkaan ja yhteiskunnallisiin asioihin. Koulun ja perheen yhteyttä poliittisen osallisuuden tunteeseen mitataan tutkielmassa erilaisten nuoren arkeen viittaavien väitteiden perusteella. Kouluympäristön vaikutusta mitataan esimerkiksi koulun avoimen poliittisen keskusteluilmapiirin sekä opettajien vaikutuksen avulla. Perhetaustaa analyyseissa edustavat puolestaan sosioekonomiset taustatekijät sekä poliittisen keskustelun määrä kotona.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kotona käydyllä poliittisella keskustelulla ja koulun avoimella ilmapiirillä on selvä yhteys nuoren poliittisen osallisuuden tunteeseen sisäisen kansalaispätevyyden kautta. Kun politiikasta keskustellaan kotona usein ja keskusteluilmapiiri on koulussa avoin, on nuoren kansalaispätevyyden taso korkeampi. Ulkoisen kansalaispätevyyden puolestaan havaitaan olevan yhteydessä erityisesti ulkomaalaistaustaisten nuorten kokemuksiin omasta opettajastaan. Pelkästään nuoren ulkomaalaistaustalla on myös yhteys nuoren ulkoisen kansalaispätevyyden tasoon ja näin ollen poliittisen osallisuuden tunteeseen. Tutkimuksen mukaan perhetaustalla, kouluympäristöllä sekä ulkomaalaistaustalla voidaan siis havaita olevan yhteys ulkomaalaistaustaisen nuoren poliittisen osallisuuden tunteeseen.

Avainsanat: Maahanmuutto, nuoret, poliittinen osallisuus, poliittinen sosialisatio, sisäinen kansalaispätevyys, ulkoinen kansalaispätevyys, koulujärjestelmä, perhe, integraatio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällys

1.	Johdanto	1
2.	Ulkomaalaistaustaiset nuoret Suomessa	2
3.	Poliittisen osallisuuden tunne.....	4
4.	Poliittinen sosialisatio ja akkulturaatio	6
4.1.	Sosialisaatioagentit.....	8
4.1.1.	Koulu.....	8
4.1.2.	Perhetausta	11
5.	Aineisto	14
6.	Menetelmät ja muuttajat	16
6.1.	Tutkimuksessa käytettävät menetelmät	16
6.2.	Muuttajat ja niiden uudelleenkoodaus	17
6.2.1.	Selitettävät muuttajat	17
6.2.2.	Selittävät muuttajat	19
7.	Analyysi	21
7.1.	Ristiintaulukointi.....	21
7.2.	Lineaarinen regressioanalyysi: sisäinen kansalaispätevyys.....	25
7.3.	Lineaarinen regressioanalyysi: ulkoinen kansalaispätevyys.....	26
8.	Johtopäätökset.....	28
	LÄHTEET.....	33

1. Johdanto

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten nuorten, niin maahanmuuttajien kuin maahanmuuttajien jälkeläisten poliittisen osallisuuden tunnetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä, eritoten nuorten perhetaustaa ja integroitumista koulujärjestelmään suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuskysymyksenäni tutkielmassa toimiikin se, millainen yhteys kouluympäristöllä ja perhetaustalla on nuoren poliittisen osallisuuden tunteeseen vastaanottavassa yhteiskunnassa, tässä tapauksessa Suomessa.

Maahanmuutto on puhututtanut suuresti länsimaissa viime vuosikymmeninä erilaisten konfliktien riepotellessa maailman eri kolkkia ja aiheuttaen täten suuria maahanmuuttoaaltoja. Maahanmuuttajien lisäksi kasvava vähemmistö Suomessa on maahanmuuttajien jälkeläiset, joiden vaikutus suomalaisessa yhteiskunnassa tulee vain kasvamaan lähivuosina. Vuoden 2022 lopussa Suomen lapsipopulaatiosta 112 097 oli ulkomaalaistaustaisia, mikä oli 7 000 enemmän kuin edellisvuonna; heitä on siis noin 11 % Suomen alle 18-vuotiaasta väestöstä (Tilastokeskus 2023). Ryhmän poliittisen kiinnittymisen ja osallisuuden tarkastelu on siis relevanttia nykyisenlaisen väestönkehityksen myötä.

Monien ulkomaalaistaustaisten nuorten integraatio suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen poliittiseen järjestelmään alkaa syventymään koulussa. Tämän vuoksi tarkastelen heidän integroitumistaan yhteiskuntaan ja siitä mahdollisesti kumpuavaa poliittisen osallisuuden tunnetta erityisesti koulujärjestelmän tarjoamassa viitekehityksessä, jonka sosiaaliseen ympäristöön lukeutuvat muun muassa opettajat, luokkahuoneilmapiiri ja koulukaverit. Koulujärjestelmä tarjoaa hyvän kontekstin poliittisen osallisuuden kehittymisen tarkastelulle, sillä ulkomaalaistaustaiset nuoret jakavat pitkälti valtaväestön kanssa saman opetussuunnitelman, joka valmistaa heitä osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Toiseksi merkittäväksi tekijäksi nuoren kansalaiseksi kasvamisen prosessissa nousee perhetausta, johon ulkomaalaistaustaisella nuorella liittyy usein vaikutteita Suomen ulkopuolelta.

Työn aluksi esittelen ulkomaalaistaustaisten nuorten tutkimukseen liittyvää käsitteistöä, jonka jälkeen siirryn tutkielman teoreettisen viitekehityksen pariin avaamalla poliittisen osallisuuden käsitettä. Tämän jälkeen tarkastelen poliittisen osallisuuden tunnetta selittäviä tekijöitä, jotka tässä tutkielmassa ovat perhetausta ja kouluympäristö. Teoriaosuuden jälkeen esittelen tutkimuksessa käyttämäni aineiston sekä menetelmät ja muuttujien uudelleenkoodaukset aineiston läpikäymiseksi. Lopuksi raportoin analyysit ja kirjoitan niiden pohjalta tekemäni johtopäätökset.

2. Ulkomaalaistaustaiset nuoret Suomessa

Ulkomaalaistaustaisten nuorten käsitteen alle mahtuu laaja joukko ihmisiä, jotka ovat joko maahanmuuttajia, heidän jälkeläisiään, tai vähintään toinen nuoren vanhemmista on maahanmuuttaja. Jo pelkästään maahanmuuttajista puhuttaessa on hyvä tiedostaa, että kyseessä on varsin moninainen joukko ihmisiä. Tätä joukkoa yhdistää lopulta lähinnä se, että he ovat muuttaneet Suomeen jostakin muualta. Joukkoon mahtuu ihmisiä monista eri maista ja kulttuuripiireistä, joista osa vastaa ja osa poikkeaa huomattavasti Suomen olosuhteista. Vuonna 2022 ulkomaalaistaustaisten nuorten yleisimmät taustamaat, eli heidän tai heidän vanhempiensa syntymämaat, olivat entinen Neuvostoliitto (14 %), Viro (10 %), Somalia (9 %) sekä Irak (8 %) (Tilastokeskus 2023). Maahanmuuttajilla on lukuisia eri syytä muuttaa Suomeen, he ovat eri-ikäisiä Suomeen tullessaan ja eri tavoin kouluttautuneita. Toisilla saattaa olla esimerkiksi täysin ehjä koulutuspolku takanaan, kun taas toiset eivät välttämättä osaa kirjoittaa tai lukea edes omaa äidinkieltään. Huomionarvoista on, että samasta maasta kotoisin olevienkin taustoissa voi olla suuria eroja. *Maahanmuuttaja*-termiä käytettäessä on muistettava, että ihminen voi olla yhtäaikaisesti sekä maahanmuuttaja että suomalainen (Kivirauma ym. 2019, 20). Maahanmuuttajataustainen ihminen voi olla esimerkiksi juridisesti suomalainen omatessaan Suomen kansalaisuuden, tai hän voi tunnetasolla kokea olevansa enemmän suomalainen kuin lähtömaansa kansalainen, jos hän on esimerkiksi muuttanut Suomeen hyvin nuorena tai asunut Suomessa ison osan elämästään. Maahanmuuttaja-termiä käyttäessäni viittaan tutkielmassani nuoriin, jotka ovat itse ja joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla.

Maahanmuuttajanuorien lisäksi tarkastelen tutkielmassani niin kutsutun toisen sukupolven, eli maahanmuuttajien lapsien poliittisen osallisuuden tunnetta. Toisen sukupolven käsittely maahanmuuton viitekehyksessä on sukupolvet ylittävän kotoutumisen ja integraation tarkastelun kannalta hyödyllistä, sillä heidän menestymisensä tai sen puute on yksi mittari sille, toteutuuko yhdenvertaisuus vai ei (Saukkonen 2017, 16). Toiselle sukupolvelle on kuitenkin useampia määritelmiä. Kahden maahanmuuttajavanhemman jälkeläisen sijaan esimerkiksi Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) lukee toiseen sukupolveen laajemmin myös ne henkilöt, joiden vanhemmista *vähintään toinen* ei ole syntynyt EU- tai EFTA-maassa (FRA 2017, 114). On olemassa kuitenkin jokseenkin vakiintunut termi *2,5-sukupolvi*, joka viittaa ihmisiin, joiden toinen vanhempi on syntynyt ulkomailla ja toinen Suomessa (Kivirauma ym. 2019, 22–23). Tutkielmassani luenkin toiseen sukupolveen kaikki ne nuoret, joiden vanhemmista molemmat taikka vain yksi on ulkomaalaistaustainen, mutta nuori itse on syntynyt Suomessa. Myöhemmin tutkielmani menetelmä- ja

analyysivaiheissa erottelen kuitenkin toisen sukupolven ja 2,5-sukupolven toisistaan. Uskon nimittäin, että ryhmien välillä voi olla eroja poliittisen osallisuuden tunteen kehittämisessä ja poliittisen kiinnostuksen prosessissa suomalaistaustaisen huoltajan kyetessä ohjaamaan nuorta suomalaisessa yhteiskunnassa todennäköisesti mutkattomammin kielitaitonsa ja oman sosialisatioprosessinsa myötä. Käsitellessäni samassa yhteydessä sekä maahanmuuttajanuoria että toisen ja 2,5-sukupolven nuoria, käytän termiä *ulkomaalaistaustaiset nuoret*.

Tutkielmani empiirisessä osiossa tarkastelen teini-ikäisiä nuoria, jotka aineiston keruun aikaan kävivät yhdeksättä luokkaa. Heistä vastikään Suomeen muuttaneet sijoittuvat siihen sukupolveen, joka on kaikkein hankalimmassa asemassa. Tämä koskee erityisesti niitä maahanmuuttajanuoria, jotka muuttavat Suomeen hyvin erilaisesta koulutuskulttuurista. 13–17 vuoden iässä nuoren kyky omaksua uutta kieltä on hidastunut ja monilla onkin vaikeuksia menestyä koulussa. (Martikainen & Haikkola 2010, 14.) Maahanmuuttajien integraatiota tarkastellessa onkin tärkeää ottaa huomioon muuttoikä ja koulutustausta, sillä ne vaikuttavat merkittävästi nuoren kykyyn integroitua koulujärjestelmään ja myöhemmin laajemmin yhteiskuntaan. Ulkomaalaistaustaisten nuorten joukkoon mahtuu laaja joukko nuoria, joilla on eriävät taustat, kyvyt ja valmiudet sopeutua koulujärjestelmään. Peruskoulu on kuitenkin otollinen ympäristö tarkastella ulkomaalaistaustaisten nuorten integraatiota ja poliittisen osallisuuden tunteen kehittymistä, sillä peruskoulussa ulkomaalaistaustaiset nuoret jakavat pääsääntöisesti saman opetussuunnitelman ja kouluympäristön valtaväestön kanssa ennen toiselle asteelle siirtymistä.

Yhdeksäsluokkalaisten poliittisen osallisuuden tarkastelu on otollista myös siksi, että nuoret ovat kehityksessään siinä vaiheessa, tai ainakin sen kynnyksellä, että he alkavat irtaantua vanhemmistaan ja muodostaa entistä vahvemmin omia näkemyksiään esimerkiksi poliittisiin kysymyksiin. Vaihe on erityisen kriittinen siksi, että nuoret ovat tässä vaiheessa vielä hyvin alttiita ulkoisille tekijöille heidän omien poliittisten tapojensa vielä puuttuessa. Näitä vuosia, jolloin nuorten pohja poliittisille asenteille ja käyttäytymiselle – ja täten osallisuudelle – kehittyy, kutsutaan formatiivisiksi vuosiksi tai herkkyy vuosiksi (impressionable years). (Neundorf & Smets 2017, 2–4.) Tarkkaa ikähaarukkaa formatiivisille vuosille on haastava määritellä, sillä vaihe on riippuvainen monista ympäristön tekijöistä, kuten poliittisesta kulttuurista ja kasvu-ympäristöstä sekä nuoren yksilöllisistä ominaisuuksista. Perinteisesti formatiivisten vuosien on ajateltu sijoittuvan noin 17–25 ikävuoden välille, mutta edellä mainituista tekijöistä riippuen ne voivat alkaa jo huomattavasti aikaisemminkin (Borg & Vadén 2022, 98). Erityisesti maahanmuuttajanuorilla maahanmuutto-ikänsä voisi kuvitella

vaikuttavan tähän prosessiin suuresti. Huomion arvoista ulkomaalaistaustaisia nuoria tarkasteltaessa on myös, että heidän poliittisen osallisuutensa ja identiteettinsä kehittymiseen voi vaikuttaa useamman kuin yhden maan poliittinen kulttuuri. Nykypäivänä onkin yhä tavallisempaa, että maahanmuutto ei tapahdu suoraviivaisesti vain kerran maasta toiseen, vaan henkilö voi asua useammassa maassa elämänsä aikana (Martikainen & Haikkola 2010, 15).

3. Poliittisen osallisuuden tunne

Osallisuuden käsite kytkeytyy vahvasti käsitykseen kuulumisesta ja kuulluksi tulemisesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tiivistää osallisuuden käsitettä sivuillaan (THL 2024): ”Osallinen ihminen pääsee osalliseksi yhteisestä hyvästä: hän voi sekä tuottaa yhteistä hyvää että pääsee nauttimaan siitä. Vaikutusmahdollisuuksien ja resurssien ohella oleellista on, että uskoo mahdollisuuksien olemassaoloon”. THL on luonut indikaattorin, jolla voidaan tarkastella tätä kansalaisen osallisuuden tunnetta yhteiskuntaan. Tämä indikaattori mittaa kuitenkin osallisuuden tunnetta laajemmin kuin vain poliittisesti, ottaen huomioon muun muassa ihmisen kokemuksen elämänsä merkityksellisyydestä ja avunsaamisverkostoistaan (THL.fi). Tämän tutkielman puitteissa pyrin tarkastelemaan osallisuuden tunnetta kuitenkin lähinnä poliittisessä kontekstissa, jolloin osallisuuden tunne rajautuu elämän merkityksellisyyden ja yhteisöihin kuulumisen tunteesta ennemminkin näkemykseen itsestään merkityksellisenä osana poliittista järjestelmää, johon toki edellä mainitut tekijät voivat vaikuttaa.

Poliittisen osallisuuden tunne voi kuulostaa terminä abstraktilta ja vaikeasti mitattavalta kokonaisuudelta. Poliittista osallisuutta käsiteltäessä onkin hyvä huomioida pieni vivahte-ero, joka poliittisen *osallisuuden* ja *osallistumisen* välillä on. Poliittinen osallistuminen on tuntemuksen sijaan toimintaa. Poliittisen osallistumisen voidaan katsoa käsittävän ne keinot, joilla kansalainen pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin, jotka hänen mielestään ovat huonolla tolalla. Osallistumalla poliittisesti kansalainen siis tukee, kyseenalaistaa tai murtaa yhteiskunnan valtasuhteita. Tämä toiminta on perinteisesti mielletty lähinnä äänestämiseksi ja puoluepolitiikkaan osallistumiseksi, mutta poliittisen osallistumisen tavat ovat moninaistuneet ja ottaneet yhä suurempia vaikuttamisen muotoja edustuksellisen demokratian vaikuttamiskeinojen rinnalle. Näihin voidaan katsoa lukeutuvan esimerkiksi kulutusvalinnat ja -boikotit sekä blogikirjoitukset. (ks. Li & Marsh 2008; Stolle & Michelletti 2013). Poliittisen osallisuuden tunne puolestaan ei ole poliittisen osallistumisen lailla nähtävissä välttämättä toimintana, vaan se kuvaa ennemminkin ihmisen sisäistä tuntemusta siitä, kuinka

paljolti hän tuntee kuuluvansa osaksi poliittista järjestelmää ja yhteiskuntaa ja minkälaisiksi hän kokee omat vaikutusmahdollisuutensa häntä ympäröivän yhteiskunnan asioihin. Näitä piirteitä voi tarkastella kansalaispätevyyden käsitteen kautta.

Kansalaispätevyys on terminä monitahoinen ja se voidaan ymmärtää joko normina, asennoitumisena tai käytöksenä; lyhyesti se viittaa kansalaisen omaan arvioon vaikutusmahdollisuuksistaan yhteiskunnassa. Kansalaispätevyyden kokemukseen kytkeytyy heidän arvionsa mahdollisuuksista vaikuttaa ja haluun toteuttaa näitä mahdollisuuksia. (Abramson 1972.) Morrell (2003, 589) selittää kansalaispätevyyden olevan yksinkertaisuudessaan kansalaisen tunne voimakkuudesta (powerfulness) tai voimattomuudesta (powerlessness) poliittisessa ympäristössä. Kansalaispätevyyden laajan käsitteen hahmottamista ja tutkimista helpottaa sen jaottelu ulkoiseen ja sisäiseen kansalaispätevyteen. Ulkoinen kansalaispätevyys tarkoittaa kansalaisen arviota siitä, kuinka hyvin hän tulee kuulluksi päätöksenteossa (Craig ym. 1990). Sisäinen kansalaispätevyys puolestaan tarkoittaa sitä, kuinka hyvin kansalainen kokee ymmärtävänsä politiikkaa, kykenevänsä vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon ja osallistumaan yhteiskunnassa. Ulkoinen kansalaispätevyys kohdistuu siis poliittisiin järjestelmiin ja niiden ominaisuuksiin ja kykyihin ottaa kansalainen huomioon, kun taas sen sisäinen vastine kuvaa yksilön omia kompetensseja ja käsitystä niistä. Toisinaan sisäistä kansalaispätevyyttä nimitetäänkin myös poliittiseksi minäpystyvyydeksi. (Craig & Maggiotto 1982.) Nämä kaksi kansalaispätevyyden osa-aluetta ovat hyvin selvästi linkittyneet toisiinsa; vahva sisäinen kansalaispätevyys mahdollistaa poliittisen järjestelmän vastuullisuuden kriittisen arvioinnin, ja toisaalta ulkoinen kansalaispätevyys, eli usko järjestelmän toimivuuteen, mahdollistaa sisäisen kansalaispätevyyden (Kestilä-Kekkonen ym., 2022, 30).

Sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden kehittymiseen vaikuttavat useat eri tekijät, joiden kanssa nuori on vuorovaikutuksessa lapsuudestaan lähtien. Näihin tekijöihin lukeutuu muun muassa ystävät, vapaa-ajan yhdistykset, media sekä koulu ja koti (Quintelier 2015), joista erityisesti kaksi viimeistä ovat tässä tutkielmassa selittämässä kansalaispätevyyden tasoa. Kansalaisen yhteiskunnallinen asema ja sosioekonominen status vaikuttavat siihen, millaiset materiaaliset resurssit hänellä on hankkia tietoa politiikasta ja taten osallistua siihen (Kestilä-Kekkonen ym. 2022, 34). Tämä heijastuu myös vanhempien kautta lapsiin. Ennen kun koulussa aletaan opettamaan yhteiskuntaoppia, suuri osa nuorista raportoi tärkeimmäksi yhteiskunnallisen tiedon lähteeksi ja ymmärtämisen avuksi kodin, kun taas yhteiskuntaoppia opiskelleet nimeävät koulun keskeisimmäksi lähteeksi yhteiskunnallisten asioiden ymmärtämiseksi (Korventausta ym. 2021). Näin ollen kouluympäristö linkittyy vahvasti

nuoren poliittisen osallisuuden tunteeseen, koska se muovaa vahvasti nuoren tietämystä ja käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta perheestä saatavan tiedon ohella.

Poliittisen osallisuuden tunne kattaa siis niin nuoren käsityksen itsestään osana ympäröivää poliittista järjestelmää, kuin tämän käsityksen järjestelmän kyvystä ottaa kansalaisten etu ja mielipiteet huomioon. Poliittisen osallisuuden tunnetta tarkasteltaessa tuleekin ottaa huomioon erilaisia näihin kykyihin ja näkemyksiin vaikuttavia tekijöitä, kuten nuoren saatavilla olevat resurssit hankkia tietoa vastaanottavasta yhteiskunnasta ja toisaalta myös se, millaisena vastaanottava yhteiskunta, tässä tapauksessa Suomi, näyttäytyy ulkomaalaistaustaiselle nuorelle. Ulkomaalaistaustaisilla nuorilla saattaa olla suomalaistaustaisiin nuoriin verrattuna erilaisia esteitä poliittisen osallisuuden tunteen kehittymiselle, kuten kulttuuriset ja kielelliset eroavaisuudet, jotka muovautuvat sosialisatioprosessin aikana.

4. Poliittinen sosialisatio ja akkulturaatio

Sosialisaatio on perustavanlaatuinen osa ihmisen kasvamista osaksi yhteiskuntaa. Sosialisatiolla viitataan siihen prosessiin, jonka aikana ihminen sisäistää ne tiedot, käsitykset, säännöt ja asenteet, jotka mahdollistavat yhteiskunnan jäsenenä toimimisen. Sosialisatio tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja sosiaalisten instituutioiden kanssa esimerkiksi koulussa, kotona ja harrastusten parissa. (Helkama ym. 2020.) Sosialisatiota tapahtuu siten jokaisen, niin valtaväestön kuin ulkomaalaistaustaisen ihmisen koko elämän ajan. Ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla sosialisatioprosessi poikkeaa kuitenkin valtaväestöstä usein siinä, että kotona vanhemmat ammentavat siitä kulttuurista ja arvomaailmasta, jonka he ovat oman sosialisatioprosessinsa aikana omaksuneet (Alitolppa-Niitamo 2010, 48).

Poliittisen osallisuuden tunnetta tarkasteltaessa sosialisatioprosessin tarkastelun voi rajata poliittisen sosialisatian käsitteeseen. Weissberg (1974, 13) tiivistää poliittisen sosialisatian käsittävän poliittisten asenteiden, poliittisen tiedon sekä arvojen ja käyttäytymistapojen oppimisen. Poliittinen sosialisatio voidaankin nähdä prosessina, jossa nuorista kuoriutuu kansalaisia. Nuoret oppivat käsittämään politiikkaa ja ympäröivää yhteiskuntaa sekä suhdettaan siihen ollessaan vuorovaikutuksissa muiden kanssa. Tämän prosessin aikana kehittyvät myös nuorten omat ideaalit siitä, miten yhteiskunnan *tulisi* toimia. (Flanagan, 2013, 17.) Poliittisen sosialisatian agentteina, eli prosessiin vaikuttavina tekijöinä, voidaan pitää muun muassa perhettä, ystäviä, koulua ja mediaa,

joiden kanssa nuori on vuorovaikutuksessa (Quintelier 2015). Erityisesti maahanmuuttajanuorten poliittiseen sosialisatioon saattaa vaikuttaa myös muiden maiden poliittiset järjestelmät, sillä he, tai ainakin heidän vanhempansa ovat eläneet myös Suomesta joko vähän tai paljonkin poikkeavan poliittisen järjestelmän piirissä. Maahanmuuttajien poliittisesta sosiolaatiosta puhuttaessa puhutaankin toisinaan resosiaatiosta (resocialization), jolla viitataan uudelleen tapahtuvaan sosiolaation prosessiin (White ym, 2008). Toisen tai 2,5-sukupolven nuorilla toisen poliittisen järjestelmän vaikutus voi näkyä lähinnä heidän vanhempiensa kautta. Toisin kuin voisi ehkä olettaa, lähtömaan demokratisoitumisen ja yhteiskunnallisten olojen vakauden tasolla ja niiden vastaavuudella maiden välillä ei ole havaittu suoraviivaista yhteyttä maahanmuuttajien osallistumiseen asuinmaassa, sillä vastaanottavassa yhteiskunnassa on monia muita tekijöitä, jotka vaikuttavat poliittiseen resosiaatioon ja kiinnittymiseen uuteen järjestelmään (Voicu & Comşa 2014). Ulkomaalaistaustaisten nuorten poliittista sosiolaatiota ja poliittisen osallisuuden tunteen kehitystä tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä ottaa huomioon tämä muiden poliittisten järjestelmien mahdollinen vaikutus.

Perheessä on usein vähintäänkin kahteen eri sukupolveen lukeutuvia ihmisiä, joiden välinen ero ilmenee erityisesti vanhempien ja lasten välisissä suhteissa. Integraatiosta ja poliittisesta sosiolaatiosta puhuttaessa merkittävä tarkastelukulma onkin sukupolvet ja erilaiset sukupolvikokemukset. Kirjassaan Maahanmuutto ja sukupolvet Martikainen ja Haikkola (2010, 11) esittelevät kolme kategoriaa, joihin sukupolvikokemukset voidaan jakaa; perhe-, ikä- sekä kulttuurisiin sukupolviin. Perhesukupolvilla viitataan suvun sisäiseen polveutumiseen, ja se painottaa siten biologian ja perheen vaikutuksen näkökulmaa. Ikäsukupolvilla puolestaan viitataan samaan aikaan syntyneisiin ihmisiin, eli ikätovereihin. Kulttuuriset sukupolvet taas jakavat keskenään yhteisen sukupolvikokemuksen ja -tietoisuuden. Kulttuurisia sukupolvia ei siis määritä täysin sama syntymävuosi, vaan esimerkiksi erilaiset murrokset synnyttävät laajempia kulttuurisia sukupolvia, joilla voidaan katsoa olevan yhteneväisiä kokemuksia yhteiskunnan osaksi kasvamisesta. Ulkomaalaistaustaisten nuorten integraatiota ja osallisuuden tunnetta tarkasteltaessa kulttuurisen sukupolven käsite avaa uusia näkymiä heidän ja valtaväestön väliseen integraatioon, sillä he saattavat jakaa hyvinkin laajasti yhteisiä sukupolvikokemuksia valtaväestön kanssa yhteiskunnan eri alueilla, kuten koulussa, vapaa-aikana ja populaarikulttuurin parissa (Martikainen & Haikkola 2010, 12). Tämä saattaa eriyttää nuoria perheen sisäisestä kulttuurista ja tuoda vastaanottavan yhteiskunnan kulttuuria lähemmäs nuorta.

Akkulturaatiolla viitataan ilmiöön, joka tapahtuu, kun erilaisten kulttuuristen ryhmien edustajat tulevat jatkuvaan, välittömään kontaktiin toistensa kanssa, minkä seurauksena yhden tai molempien ryhmien alkuperäisessä kulttuurimuodossa tapahtuu muutoksia (Redfield ym. 1936, 149). Akkulturaatiota voi tapahtua siis monissa yhteyksissä, esimerkiksi ulkomaalaistaustaisten nuorten ollessa vuorovaikutuksessa keskenään tai ulkomaalaistaustaisten ja valtaväestön välillä. Tämän kanssakäymisen sekä esimerkiksi yhteisen koulujärjestelmän jakamisen seurauksena nuori voi integroitua tiettyyn sukupolveen vanhempiaan tehokkaammin vastaanottavassa poliittisessa järjestelmässä; erityisesti toinen sukupolvi jakaa hyvin pitkälti samat kokemukset Suomen koulujärjestelmässä valtaväestön kanssa. Nuoren integraatio tiettyyn kulttuuriseen sukupolveen voi näkyä ulkomaalaistaustaisten nuorten väleissä vanhempiensa heidän integroitua nopeammin vastaanottavaan yhteiskuntaan. Termillä *akkulturaatiokuilu* kuvataan tilannetta, jossa lasten ja vanhempien eritahtinen integraatio ja kyky sopeutua muuttuneisiin oloihin voi aiheuttaa konflikteja perheessä (Martikainen & Haikkola, 2010, 31). Eritahtinen akkulturaatio vastaanottavaan yhteiskuntaan voi syventää sukupolvien välistä kuilua, ja perheen sisäisten konfliktien lisäksi aiheuttaa nuorelle yksilötasolla hämmennystä ja stressiä kahden toisistaan poikkeavan kulttuurin tienhaarassa. Tämän voisi kuvitella vaikeuttavan myös nuoren osallisuuden tunteen kehittymistä vastaanottavaan yhteiskuntaan.

4.1. Sosialisatioagentit

Puhuttaessa poliittisen sosialisaaion prosessiin tavalla tai toisella vaikuttavista tekijöistä, käytetään usein termiä *socialisaatioagentit* (Ljunberg 2003, 139). Tässä osiossa esittelen tutkielmani keskeisimmät sosialisatioagentit, koulun ja perheen. Poliittinen sosialisatio on prosessina toki hyvin monisyinen ja sosialisatioagenttien vaikutukset voivat olla hyvin päällekkäisiä ja vaikuttaa myös toisiinsa. Juuri perhe ja koulukin vaikuttavat toisiinsa sosialisaaion prosessissa, mutta pyrin kuitenkin hieman erittelemään niiden vaikutuksia seuraavissa luvuissa. Toki niiden keskinäisvaikutustenkin esille tuominen on tärkeää.

4.1.1. Koulu

Koulu on ulkomaalaistaustaisten nuoren kotoutumisen ja integraation kannalta hyvin merkittävä ympäristö. Koulu luo lähtökohdat työmarkkinoille sijoittumiseen, antaa areenan suomen kielen ja kulttuurin omaksumiselle ja ystävyysuhteiden luomiselle. Näiden kotoutumisen rakennepalojen toteutuminen vaatii kuitenkin sen, että opiskelijat kiinnittyvät koulutukseen. (Jahnukainen ym. 2019,

135.) Jos näin ei kuitenkaan tapahdu, koulu voi muodostua toiseutta ja erkaantumisen tunnetta aiheuttavaksi ympäristöksi yhteenkuuluvuuden tunnetta luovan sijaan.

Integraatiota ja nuorten välistä kanssakäymistä edistävän ympäristön ohessa kouluilla on suuri merkitys nuoren kansalaispätevyyden kehittymiselle. Erityisesti luokassa vallitsevan avoimen yhteiskunnallisen keskusteluilmapiirin, opettajan keskusteluun ja tiedonhankintaan rohkaisevan asenteen ja positiivisen mallin on havaittu olevan merkityksellisiä tekijöitä oppilaiden kansalaispätevyyden kehityksessä. Tämän kehityksen on myös havaittu voivan mahdollisesti jopa kompensoida kodin vähäisen poliittisen keskustelun aiheuttamia eroja oppilaiden kansalaispätevyydessä. Yhteyden on havaittu olevan erityisen suuri niillä oppilailla, joiden kansalaispätevyys on perheen poliittisen sosialisoinnin perusteella matalaa. (Hannuksela ym., 2022, 93–94.) Koululla voi potentiaalisesti olla hyvinkin suuri rooli ulkomaalaistaustaisten nuorten poliittisen osallisuuden tunteen kehittämisessä ja muussa poliittisessa sosialisoinnissa erityisesti silloin, jos ulkomaalaistaustaisten vanhempien kyky auttaa lapsiaan ymmärtämään Suomen poliittista järjestelmää on heikompi kuin järjestelmässä kasvaneilla vanhemmilla.

Suomen koulujärjestelmässä on monia eri mekanismeja, joiden avulla ulkomaalaistaustaisia nuoria pyritään tukemaan kouluun integroitumisessa. Yksi näistä on perusopetukseen valmistava opetus, joka on tarkoitettu esi- ja peruskouluikäisille ulkomaalaistaustaisille nuorille, joilla ei vielä toistaiseksi ole tarvittavia kielellisiä valmiuksia opiskella perusopetuksessa. Valmistavan opetuksen aikana oppilaalle luodaan hänen tarpeitaan vastaava opetussuunnitelma, jossa huomioidaan oppilaan aikaisempi koulupolku. Valmistavassa opetuksessa olevaa oppilasta voidaan integroida perusopetuksen tunneille mahdollisuuksien mukaan jo valmistavan opetuksen aikana. Valmistavan opetuksen oppilaat ovat myös perusopetuksen oppilaiden tavoin oikeutettuja tukiopeutukseen, jos he sitä tarvitsevat, valmistavan opetuksen jälkeenkin. (Opetushallitus, 2017.)

Kansainvälisessä vertailussa havaittu perheen yhteiskunnallisen aseman voimakas yhteys nuorten koulusaavutuksiin ei suomalaisessa peruskoulutuksessa ole yhtä vahva. Eriarvoistuminen on kuitenkin lisääntynyt viime vuosikymmenten aikana muun muassa perhetaustan ja asuinalueen vaikuttaessa yhä enemmän oppimistuloksiin. (Kalalahti ym., 2019, 71.) Tämä koskettaa erityisesti ulkomaalaistaustaisia nuoria, sillä esimerkiksi etnistä segregatiota tapahtuu eniten Helsingissä, missä moni ulkomaalaistaustainen nuori asuu. Etninen segregatio kohdistuukin todennäköisemmin lapsiperheisiin kuin työikäisiin. Koulujen vaikutusalueen rajojen on havaittu vaikuttavan myös asuntojen hintoihin,

mikä on johtanut suomalaistaustaisten perheiden kaikkoamiseen kaikkein heikoimmassa asemassa olevilta vaikutusalueilta. (Kauppinen ym. 2022, 1626.) Tämä voi tarkoittaa käytännössä sitä, että koulut eivät toimikaan paikkana, jossa ulkomaalaistaustaiset ja valtaväestöä edustavat nuoret kohtaavat toisiaan, vaan kosketuspinta heidän välillään jää yhä kapeammaksi. Tämä puolestaan voi vahvistaa etnisyyden ja huono-osaisuuden välistä yhteyttä sekä heikentää mahdollisesti poliittisen osallisuuden tunnetta ympäröivään yhteiskuntaan, kun yhteyksiä samanikäisten ulkomaalaistaustaisten ja valtaväestön välillä ei synny.

Ulkomaalaistaustalla sekä keskimääräistä heikommalla koulumenestyksellä on selvä korrelaatio (Markkanen 2010, 133). Valtiotalouden tarkastusviraston selvitys osoittaa, että erot osaamisessa valtaväestön ja ulkomaalaistaustaisten nuorten välillä Suomessa ovat suurimpia Euroopassa. PISA 2012 -tutkimukseen nojautuvassa selvityksessä käy ilmi, että 15-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten nuorten koulumenestys on heikompaa kuin valtaväestöllä; ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajilla ero valtaväestöön on reilu kaksi kouluvuotta, kun taas toisella sukupolvella ero on noin 1,5 vuotta. (VTV 2015, 35–36.) Perusopetuksen aikana ulkomaalaistaustaiset oppilaat opiskelevat tosin usein omaa ikäluokkaansa alemmalla luokka-asteella, mikä vaikuttaa myös PISA-tutkimuksen tuloseroihin. Erityisesti ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajista noin 60 prosenttia opiskelee ikäluokkaansa alemmalla luokka-asteella. Tämä johtuu usein siitä, että he käyvät ennen perusopetukseen siirtymistä yhden vuoden kestävän perusopetukseen valmistavan luokan. (VTV 2015, 6.) Ulkomaalaistaustaiset nuoret suorittavat myös valtaväestöä epätodennäköisemmin toisen asteen tutkinnon. Tähän vaikuttaa perheen liittyvien taustatekijöiden lisäksi se, että nuoret joutuvat kilpailemaan paikoista suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien kanssa. (Kalalahti ym. 2019, 75.) Ulkomaalaistaustaisten nuorten koulutustaso jääkin täten usein valtaväestöä heikommalle tasolle. Eroa selittää suurelta osin perhetausta, kuten vanhempien aiempi koulutustaso ja nuorten kouluarvosanat. Kun nämä tekijät vakioidaan, ulkomaalaiset nuoret ovat jopa valtaväestöä taipuvaisempia jatkamaan koulutustaan pidempään. He ovatkin usein hyvin motivoituneita koulun suhteen, mihin vaikuttaa osin monien ulkomaalaistaustaisten vanhempien suuri arvostus koulutusta kohtaan. (Peltola 2010, 73–76.) Tämä ero toiselle asteelle jatkamisessa on havaittu kuitenkin ennen kuin toisen asteen suorittamisesta tuli pakollista kaikille Suomessa peruskoulua käyville. Vaikka ero on siis saattanut tasoittua, koulutuksen keskimääräistä heikommalla tasolla voi olla suuri merkitys ulkomaalaistaustaisten ihmisten integroitumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan; koulutus takaa perinteisesti paremmat mahdollisuudet työllistyä tulevaisuudessa ja myös aktiivisesti vaikuttaa yhteiskuntaan.

Koulumaailmassa voi olla myös piirteitä, jotka syrjivät ulkomaalaistaustaisia nuoria. Syrjinnällä viitataan toimintaan, jonka myötä ihmiset joutuvat eriarvoiseen asemaan ilman hyväksyttävää syytä, syiden perustuessa usein asioihin, joihin syrjinnän kohde ei voi itse vaikuttaa (Zacheus 2019, 141). Yhtenä eriarvoistavana rakenteellisena muotona koulumaailmassa voidaan nähdä esimerkiksi etnisten vähemmistöjen representaation vähyys opintosuunnitelmissa; kun oppilas ei näe itseään edustettuna koulumateriaalissa, voi heidän olla vaikeampi kokea yhteyttä opetettuun asiaan ja täten he näkevät sen erillisenä henkisestä kehityksestään (Leonardo & Grubb 2013, 16–17). Tämä kytkeytyy myös poliittisen osallisuuden tunteeseen ja poliittiseen sosialisatioon vastaanottavaan yhteiskuntaan; representaatioiden puute niin koulussa kuin politiikassakin voi heijastaa tätä samaa vaikutelmaa siitä, että maan politiikka ja sen tavoitteet ovat itsestä ja omasta henkisestä kehityksestä erillinen konsepti, jos itsensä kaltaiset tai näköiset ihmiset eivät ole näkyvillä politiikan kentällä.

Etninen identifioituminen vahvistuu usein nuoren kasvaessa, mikä johtuu juuri monista vastaanottavaan yhteiskuntaan kytkeytyvistä tekijöistä, kuten vastaanottavien yhteiskuntien kulttuurisesta moninaisuudesta tai sen puutteesta, sekä rasismista¹ ja syrjinnästä. Lapset tulevatkin kasvaessaan pikkuhiljaa tietoisiksi vastaanottavien yhteiskuntien hierarkkisista luokituksista ja joutuvat täten myös pohtimaan omaa asemaansa suhteessa niihin (Haikkola 2010, 222–223). Etnisyyden on havaittu olevan ei-suomalaisuutta määrittävä tekijä, joka rajaa nuoren omia mahdollisuuksia identifioida itse itseään (mt. 227). Tällä ulkopuolelta tulevalla määrittelyllä voi olla hyvin haitallisia vaikutuksia nuoren poliittiseen kiinnittymiseen ja poliittisen osallisuuden tunteeseen vastaanottavassa yhteiskunnassa, jos häneltä ikään kuin evätään mahdollisuus tuntea kuuluvansa osaksi Suomea ja suomalaisuutta etnisyytensä takia. Syrjinnän kokemusten on havaittu vähentävän ulkomaalaistaustaisten ihmisten identifioitumista asuinmaahan, muttei kuitenkaan lisäävän identifioitumista heidän – tai heidän vanhempiansa – lähtömaahan (FRA 2017, 109). Onkin syytä pohtia, jäävätkö nämä ulkomaalaistaustaiset nuoret vaille samaistumispintaa koulussa tai Suomen yhteiskunnassa laajemmin.

4.1.2. Perhetausta

Tutkielmassani käsiteltävistä sosialisatioagenteista, koulusta ja perheestä, perhe on se, jossa on mahdollisesti suuriakin eroja ulkomaalaistaustaisen ja valtaväestön välillä, mitä tulee perheen kykyihin

---

¹ Rasismi olettaa ihmisryhmien olevan niin yhtenäisiä, että niiden jäseniin voidaan suhtautua ryhmään kuulumisen kautta; rasismi perustuukin olemusajatteluun ja kestäättömiin yleistyksiin tietystä ryhmästä ja sen toiminnasta (Sinokki 2017, 17).

sosialisoida nuorta osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Ulkomaalaistaustaisen perheen vanhempien oppima kulttuuri ja arvomaailma saattavat poiketa selvästi Suomen vastaavasta. Erityisesti ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajaperheiltä voi puuttua laajempi perheen ja ystävien luoma tukiverkosto, eivätkä vanhemmat välttämättä saa tukea sosiaalisuutavoitteilleen perheen ulkopuolelta. Vanhempien kielitaito ja kontaktipinta vastaanottavaan yhteiskuntaan ovat usein heidän lapsiaan heikommalla tasolla, mikä tarkoittaa, että vanhemmat eivät kenties kykene ohjaamaan ja tukemaan lapsiaan uudessa järjestelmässä. Tämä saattaa tosin passivoitumisen ja marginalisoitumisen sijaan johtaa myös siihen, että roolit perheessä kääntyvät; lapset saavat koulussa enemmän tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta ja kehittävät kielitaitoaan, jolloin he saattavatkin toimia tulkkina ja kulttuurimurtajina vanhempien ja instituutioiden välillä. (Alitolppa-Niitamo 2010, 58–59.) Poliittisen kiinnostuksen näkökulmasta tämän perheen sisällä tapahtuvan poliittisen keskustelun voisi kuvitella olevan tärkeää, tapahtui se sitten vanhemmalta lapselle tai toisinpäin. Toki, poliittisen järjestelmän tuntevan vanhemman tieto järjestelmästä voi siinä mielessä olla hyödyllisempää, että hänellä on todennäköisesti henkilökohtaista kokemusta järjestelmässä toimimisesta. Onkin tutkittu, että politiikasta keskustelu vanhempien kanssa on yhteydessä nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon (Elo 2012). Vanhemmilla on kuitenkin muitakin rooleja kasvatuksessa kuin vain suunnannäyttäjä: perhe tarjoaa myös emotionaalisen ja sosiaalisen turvaverkon. Nuorilla, joiden vanhemmat eivät voi ohjata lapsiaan uudessa yhteiskunnassa yhtä tehokkaasti, korostuu vanhempien tarjoama emotionaalinen tuki ja perheen sisäinen toimiva vuorovaikutus (Peltola 2010, 74).

Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden keskimääräistä suurempi todennäköisyys kuulua niin kutsuttuun huono-osaisten joukkoon on yleisesti tunnistettu ongelma länsimaissa, myös Suomessa. Tähän ulkomaalaistaustan ja huono-osaisuuden väliseen yhteyteen liittyy monien tekijöiden, kuten yksilön ominaisuuksien ja epätasa-arvoisten yhteiskuntarakenteiden lisäksi erilaisten maahanmuuttajien asemaa parantavien palveluiden, kuten kielikoulutuksen, täydennyskoulutuksen ja ulkomaisten tutkintojen tunnustamisprosessien heikko saatavuus. (Markkanen 2010, 141.) Tämä voi tarkoittaa muun muassa sitä, että monet maahanmuuttajat sijoittuvat Suomen yhteiskunnallisessa hierarkiassa alemmas kuin mitä heidän koulutustaustansa olisi antanut ymmärtää (Peltola 2010, 77).

Huono-osaisuus ja siihen kytkeytyvä resurssien puute korreloivat selvästi heikomman koulumenestyksen kanssa. Huono-osaisuudessa ulkomaalaistaustaa selvästi merkittävämpi tekijä on kuitenkin tietyssä sosiaalisessa ympäristössä kasvaminen ja huono-osaisuus onkin usein periytyvää. Näin on myös valtaväestön piirissä, eikä täten ole välttämättä edullista korostaa ulkomaalaistaustaa

huono-osaisuudesta puhuttaessa. (Markkanen 2010, 142–144.) Ulkomaalaistaustaisten nuorten koulumenestykseen vaikuttaa huono-osaisuuden lisäksi usein kuitenkin muitakin heikentäviä tekijöitä, jotka koskevat nimenomaan ulkomaalaistaustaisia nuoria eivätkä niinkään valtaväestöä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi vanhempien heikko kielitaito, sekä rasismi ja syrjintä. Tämän vuoksi erityisesti toisen sukupolven valtaväestöä heikomman koulumenestyksen huomioiminen on tärkeää, sillä se saattaa viitata hyvä- ja huono-osaisuuden jakautumiseen yhteiskunnassa ”etnisten linjojen” mukaisesti ja huono-osaisuuden vakiintumiseen maahanmuuttajataustaisen väestön parissa. (mt. 144–145.) Näin ollen heikompi kielitaito ja valtaväestöstä poikkeava etnisyys voivat ikään kuin lisätä kierroksia nuoren epätasa-arvoisuuteen yhteiskunnassa ja heikkoihin sosioekonomisiin lähtökohtiin.

Ulkomaalaistaustaisen nuoren integraatioon vastaanottavaan yhteiskuntaan, erityisesti kouluttautumisen ja työllistymisen näkökulmasta vaikuttaa merkittävästi valtakielen oppiminen. Tähän voi puolestaan vaikuttaa perhetaustan kautta kotona käytetty kieli ja asennoituminen kieliin. Uuden kielen oppimisessa ja vanhan kielen ylläpitämisessä suuressa roolissa ovat sekä sukupolvi että mahdollinen maahanmuuttoikä. Eritoten Suomessa syntyneet tai hyvin nuorena Suomeen muuttaneet lapset sisäistävät valtakielen usein vanhempia maahanmuuttajia tehokkaammin. Lopulta he alkavat puhumaan kieltä myös vanhemmilleen, ja ratkaisevaa onkin, miten vanhemmat suhtautuvat tähän; jos suhtautuminen on myönteistä, tulee valtakielestä usein lopulta perheen kieli ja vanhempien äidinkieli jää lähinnä vanhempien väliseksi. (Latomaa & Suni 2010, 168–169.) Kielitaito on merkittävä osa myös vastaanottavan yhteiskunnan poliittisessa järjestelmässä toimimista, sillä sen avulla kansalainen voi demokraattisessa yhteiskunnassa vastaanottaa ja ymmärtää erilaisten poliittisten tekijöiden, kuten puolueiden ja poliitikkojen, viestintää (Adamson 2003, 21). Suomessa onkin havaittu, että tiedonpuute on merkittävin este poliittiselle osallistumiselle maahanmuuttaneiden keskuudessa ja että suomen- tai ruotsinkielentaito lisäävät äänestysaktiivisuutta. Näiden piirteiden pohjalta on tulkittu, että viestintä poliittisista vaaleista muilla kielillä ei ole Suomessa riittävää. (Seikkula & Maury 2022, 13.)

Nuorten poliittisen sosialisoinnin kannalta onkin otollista huomioida myös ulkomaalaistaustaisten aikuisten asema suomalaisessa yhteiskunnassa: tämä asema koskettaa nuorten vanhempia ja mahdollisia muita sukulaisia ja luo täten kuvaa siitä, millainen asema nuorilla itsellään mahdollisesti on vastaanottavassa yhteiskunnassa heidän tullessaan täysikäisiksi. Jos tarkastellaan esimerkiksi äänestämistä, joka on yksi poliittisen osallistumisen muodoista, havaitaan, että maahanmuuttajien äänestysprosentti on Suomessa varsin matala (Kestilä-Kekkonen & Korvela 2017, 58). Maahanmuuttaja-aikuisten äänestysprosentti on yksi niistä havainnollistavista tekijöistä, joilla

ulkomaalaistaustaisten nuorten integraatiota suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan tarkastella. Maahanmuuttajataustaisten aikuisten alhainen äänestysprosentti voi kertoa esimerkiksi siitä, että nuoren vanhemmat tai muut aikuiset sukulaiset eivät äänestä, joko omasta tahdostaan tai heillä ei ole siihen vielä hallinnollisia tai tiedollisia resursseja. Tällä voi olla myös vaikutuksia nuoren poliittisen osallisuuden ja kuulumisen tunteeseen, jos vanhemmat eivät kiinnity osaksi ympäröivää poliittista järjestelmää eivätkä näin kykene, tai välitä, ohjeistaa siinä jälkeläisiäänkään.

Äänestyskäyttäytymistä tarkasteltaessa on hyvä huomioida myös ulkomaalaistaustaisten ihmisten määrä ehdokkaina suomalaisessa poliittisessa järjestelmässä. Suomessa erityisesti maahanmuuttaneet ja etniset vähemmistöt ovat aliedustettuina ehdokkaissa ja näin ollen myös poliittisina päättäjinä, mikä kuvaa Suomessa olevaa merkittävää demokratiavajetta (Seikkula & Maury 2022). Itseä edustavien ehdokkaiden lisäksi kuulumisen kokemuksen ja erilaisten siteiden, kuten esimerkiksi suomen- tai ruotsinkielentaidon, yhteyden paikallisyhteisöihin ja pitkän asumisajan on todettu vaikuttavan positiivisesti äänestysaktiivisuuteen. Näiden siteiden puuttuminen sekä kuulumisen tunteen saavuttamista vaikeuttavat seikat, kuten rasismi ja syrjintä, voidaan täten tulkita osallistumisen esteinä. (mt. 13.) Suoran osallistumisen lisäksi näillä seikoilla voisi kuvitella olevan vaikutusta osallisuuden tunteen kehittymiselle: kuinka helposti niin nuori kuin vanhempikaan ulkomaalaistaustainen ihminen kokee kuulumisen tunnetta poliittiseen järjestelmään, jossa hän ei koe tulevansa edustetuksi? Tämä voi myös vähentää perheen sisällä nuoren ja vanhemman välistä tiedonjakoa ja keskustelua ympäröivästä yhteiskunnasta ja politiikasta, jos ne jäävät molemmille kaukaisiksi asioiksi.

5. Aineisto

Käytän tutkielmani empiirisenä aineistona *Seurantatutkimus nuorten poliittisesta kiinnittymisestä* (Finnish Adolescents' Political Engagement Panel (FAPEP)) -kyselytutkimuksen ensimmäistä osaineistoa (Kestilä-Kekkonen ym., 2023). FAPEP-kyselytutkimus tarjoaa hyvän mahdollisuuden soveltaa kvantitatiivisia menetelmiä kohtalaisen kokoiseen otokseen ulkomaalaistaustaisia nuoria. Seurantatutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa Tampereen yliopiston EPIC-tutkimusryhmä keräsi vastauksia yhdeksäsluokkalaisilta yhteensä 37 kunnassa ja 80 koulussa aikavälillä 14.12.2020-10.5.2021. Kyselyyn vastanneita oli yhteensä 5220, joista suomenkielisessä opetuksessa oli 4133 ja ruotsinkielisessä 1087. Ruotsinkielisten oppilaiden yliedustus on suhteutettu kieliryhmien todellisiin osuuksiin lopullisessa aineistossa (koulukielen ja kuntakoon mukaan painotetussa aineistossa

suomenkielisessä opetuksessa olevia on 4871, ruotsinkielisessä opetuksessa 307). Aineiston tutkimuskunnat ja -koulut on valittu kaksivaiheista harkittua klusteriotantaa hyödyntäen. Yhdeksäsluokkalaiset vastasivat kyselyyn verkkolomakkeen avulla pääsääntöisesti luokassa yhteiskuntaopin tunnilla, mutta keväällä 2021 heikentyneen koronatilanteen takia noin 9 prosenttia vastaajista vastasi kyselyyn etänä. (Sipinen, 2022, 23–27.) Luvan myöntäneiltä oppilailta on kerätty myös vuoden 2023 keväällä uudemman kerran vastauksia seurantalutkimukseen heidän ollessaan toisen asteen koulutuksessa, mutta käytän tässä tutkielmassa ainoastaan tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kerättyä yhdeksäsluokkalaiset käsittävää poikkileikkausaineistoa. Tämä johtuu siitä, että tutkimuskysymyksen kannalta on selkeämpää tarkastella poliittisen osallisuuden tasoa ja koulun roolia nimenomaan peruskoulun loppusuoralla, sillä toisella asteella koulupolut ja -ympäristöt eroavat jo sen verran toisistaan, että koulun vaikutuksen tarkastelu ja vertailu ei olisi enää otollista.

Aineistoa käsitellessäni keskityn ainoastaan ulkomaalaistaustaisiin nuoriin, eli vastaajiin, jotka ovat kertoneet olevansa joko maahanmuuttajia (sukupolvi 1), Suomessa syntyneitä, mutta molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla (sukupolvi 2), tai Suomessa syntyneitä, mutta yksi vanhemmista on syntynyt ulkomailla ja toinen Suomessa (sukupolvi 2.5). Olen siis jättänyt analyysistäni pois suomalaistaustaiset vastaajat. Heidän vertailemisensa ulkomaalaistaustaisiin nuoriin voisi tarjota mielenkiintoisia tuloksia, mutta kandidaatintutkielman rajoitetumman laajuuden vuoksi päätin rajata tarkastelujoukokseni ainoastaan ulkomaalaistaustaiset nuoret. Frekvenssijakauma taulukossa 1 havainnollistaa ulkomaalaistaustaisten vastaajien jakautumista eri sukupolviin aineistossa.

Taulukko 1. Frekvenssijakauma syntyperämuuttujan perusteella [Syntyperä (oman ja vanhempien synnyinmaan perusteella)]

Syntyperä	Frekvenssi	Prosentti (%)
Maahanmuuttanut (sukupolvi 1)	265	38.7
Syntynyt Suomessa, vanhemmat ulkomailla (sukupolvi 2)	86	12.6
Syntynyt Suomessa, toinen vanhemmista Suomessa, toinen ulkomailla (sukupolvi 2,5)	334	48.8

Yhteensä	685	100
----------	-----	-----

6. Menetelmät ja muuttujat

Tutkielmassa vastaan seuraavaan tutkimuskysymykseen: ”Millainen yhteys kouluympäristöllä ja perhetaustalla on ulkomaalaistaustaisten nuorten poliittisen osallisuuden tunteeseen?” Hypoteesini on, että molemmilla on yhteys nuoren poliittisen osallisuuden tunteen tasoon niin sisäisen kuin ulkoisen kansalaispätevyyden kautta. Oletan lisäksi, että 2,5-sukupolven nuorilla, eli nuorilla, joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomessa, on korkeampi sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden ja täten poliittisen osallisuuden tunne kuin muihin sukupolviin kuuluvilla nuorilla, sillä heillä voi olla perhetaustansa myötä vahvempi side Suomen poliittiseen järjestelmään.

6.1. Tutkimuksessa käytettävät menetelmät

Hyödynnän aineiston analyysissä kvantitatiivisista eli määrällisistä menetelmistä ristiintaulukointia sekä regressioanalyysia. Ristiintaulukoinnin avulla voidaan tarkastella kahden kategorisen muuttujan yhteyttä. Taulukossa esitetään muuttujien yhteisjakauma, jolloin voidaan tutkia, kuinka moni ensimmäisen muuttujan kuhunkin luokkaan kuuluvasta havainnosta kuuluu toisen muuttujan kuhunkin luokkaan. (Nummenmaa 2009, 300.) Ristiintaulukoinnilla tarkastelen ja havainnollistan esimerkiksi sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden sekä ulkomaalaistaustaisten nuorten sukupolvi-taustan välistä yhteyttä. Tämän lisäksi tarkastelen ristiintaulukoinnin avulla myös erinäisten taustamuuttujien sekä kansalaispätevyyden yhteyttä, kuten esimerkiksi kouluilmapiirin tai perheen sisäisen poliittisen keskustelun välistä riippuvuutta ja yhteyttä kansalaispätevyyteen.

Poliittisen osallisuuden tunne on hyvin laaja-alainen tuntemus, johon vaikuttavat monet eri taustatekijät ja ympäristön olosuhteet. Tämä vuoksi regressioanalyysi sopii monimuuttujamenetelmänä kartoittamaan ulkomaalaistaustaisten nuorten poliittisen osallisuuden tunnetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Regressioanalyysin avulla on mahdollista tutkia useamman selittävän muuttujan yhteyttä selitettävään muuttujaan yhtäaikaisesti. Esimerkiksi korrelaatiokertoimeen verrattuna regressioanalyysissä on myös se hyöty, että yhteyden voimakkuuden lisäksi voidaan mitata myös yhteyden suuntaa (Nummenmaa 2009, 309). Sekä sisäiseen että ulkoiseen kansalaispätevyyteen vaikuttavia tekijöitä tarkastelen lineaarisella regressioanalyysillä. Tämä siksi, että sisäistä ja ulkoista

kansalaispätevyyttä mittaavat muuttujat ovat molemmat jatkuvia, jolloin lineaarinen regressioanalyysi sopii parhaiten niiden tarkasteluun.

Suoritan kaksi erillistä regressioanalyysia, joista ensimmäisessä selitettävänä muuttujana on sisäinen kansalaispätevyys ja toisessa ulkoinen. Selittävät muuttujat valitsen sen perusteella, mitkä tekijät oletettavasti vaikuttavat poliittisen osallisuuden tunteen tasoon lukemani teorian ja kirjallisuuden perusteella. Jotta nimenomaan perheen ja koulun vaikutusta nuoren poliittiseen kiinnittymiseen ja osallisuuden tunteeseen voidaan pätevästi tarkastella, tulee muiden mahdollisesti vaikuttavien tekijöiden vaikutus ottaa huomioon. Aineiston pohjalta tehdystä tutkimuksesta on selvinnyt esimerkiksi, että sukupuolten välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja sisäisen kansalaispätevyyden tunteessa (Kestilä-Kekkonen & Sipinen, 2022, 46–47), minkä vuoksi sukupuolen vaikutus on hyvä tässä analyysissä kontrolloida. Sukupuolen lisäksi kontrolloiviksi muuttujaksi valikoitui poliittinen kiinnostuneisuus, sillä nuoren kiinnostuksen voidaan päätellä vaikuttavan selvästi myös hänen tietämykseensä ja käsityksiinsä politiikan kentällä, ja näin ollen hänen poliittisen osallisuuden tunteeseensa.

6.2. Muuttujat ja niiden uudelleenkkoodaus

Regressioanalyysija varten sekä selitettäviä että selittäviä muuttujia on koodattu uudelleen niiden hyödyntämiseksi analyysissa. Regressioanalyysin edellytyksenä on, että selitettävä muuttuja on vähintään välimatka-asteikollinen. Regressioanalyysissa voidaan hyödyntää selittävänä muuttujana välimatka-asteikollisten muuttujien lisäksi myös luokittelu- ja järjestysasteikollisia muuttujia, mutta ne tulee tällöin dummykoodata. Dummykoodauksessa jokaisesta luokasta tehdään oma muuttujansa ja muuttujista yksi jätetään pois selittäjien joukosta, jolloin sitä käytetään referenssiluokkana. (Nummenmaa 2009, 326.)

6.2.1. Selitettävät muuttujat

EPIC-hankkeen tutkijat olivat luoneet aineistoon sisäisen kansalaispätevyyden mittarin, joka kartoittaa muun muassa nuoren näkemystä hänen yhteiskunnallisesta tietotasostaan verrattuna muihin hänen ikäisiinsä ja hänen kyvystään keskustella politiikasta sekä hänen mielipiteidensä tärkeydestä (Kestilä-Kekkonen ym., 2022, 31). Muuttuja on summamuuttuja, jonka kuusi muuttujaa korreloivat vahvasti keskenään (Cronbachin alfa = 0,842). Summamuuttujaan on sisällytetty seuraavat väittämät:

- ”Joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä mitä on tekeillä”

- ”Ymmärrän Suomen tärkeimpiä poliittisia asiakysymyksiä”
- ”Luotan omiin kykyihini osallistua politiikkaan”
- ”Tiedän enemmän politiikasta kuin useimmat ikäiseni”
- ”Kun puhutaan poliittisista kysymyksistä tai ongelmista, minulla on yleensä jotain sanottavaa”
- ”Minulla on kuulemisen arvoisia poliittisia mielipiteitä”

Ulkoisen kansalaispätevyyden mittariksi aineistosta löytyy niin ikään kysymyspatteristo. Ulkoista kansalaispätevyyttä mittaamaan luodaan summamuuttuja, johon sisällytetään väittämiä, jotka mittaavat nuoren arviota muun muassa kansalaisen mahdollisuuksista osallistua päätöksentekoon sekä siitä, kuinka hyvin poliitikot ja puolueet suhtautuvat kansalaisten mielipiteisiin. Ulkoisen kansalaispätevyyden mittarit korreloivat keskenään heikommin (Cronbachin alfa = 0,691) kuin sisäisen kansalaispätevyyden mittarit, mutta kuitenkin riittävällä tasolla summamuuttujan muodostamiseksi. Summamuuttujan on sisällytetty alla olevat väittämät:

- ”Äänestämällä tavalliset ihmiset voivat vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon”,
- ”Poliittiset päättäjät ottavat kansalaisten mielipiteen huomioon tehdessään päätöksiä”
- ”Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan eduskunta ja hallitus päättävät”
- ”Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten äänistä, eivät heidän mielipiteistään”
- ”Useimmat poliitikot eivät välitä kansasta”
- ”Nuorilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa politiikkaan Suomessa”

Vastausasteikko niin sisäistä kuin ulkoista kansalaispätevyyttä mittaavien muuttujien osalta on Likert-asteikko välillä 1–5 (1 = Täysin eri mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä). Summamuuttujan teossa osa kysymyksistä on käännetty sisällöllisesti samansuuntaisiksi siten, että lopullisessa mittarissa pienet arvot viittaavat matalaan kansalaispätevyyteen ja suuremmat arvot korkeaan.

6.2.2. Selittävät muuttujat

Aineistossa on syntyperämuuttuja, jossa on suomalaistaustaiset mukaan lukien neljä kategorialla, 1 (suomalaistaustainen) sekä ulkomaalaistaustaista syntyperää kuvaavat kategoriat 2 (Gen 1), 3 (gen 2) ja 4 (Gen 2.5). Ulkomaalaistaustaiset on uudelleenkodeerattu kolmeksi eri dummy-muuttujaksi niin, että arvot kahdesta neljään saavat jokainen omassa dummy-muuttujassaan arvon 1, muiden kategorioiden saadessa arvon 0. Tämä mahdollistaa sukupolvien välisen vertailun regressioanalyysissä. Menettelyn avulla tarkastelujoukoksi jää ainoastaan ulkomaalaistaustaiset nuoret.

Nuoren sosioekonomista taustaa mittaamaan on tässä tutkielmassa luotu kuuden muuttujan summamuuttuja, johon on niputettu kysymyksen ”Onko kodissa jouduttu karsimaan rahanpuutteen vuoksi seuraavista asioista? [...]” kuusi eri kohtaa. Nämä kohdat ovat jatkoa edellä mainitulle kysymykselle: ”perheen yhteisistä lomamatkoista”, ”uusista vaatteista”, ”ruoasta”, ”kodin elektroniikan hankinnasta”, ”harrastuksista” sekä ”vapaa-ajan aktiviteeteista (esim. konsertit, elokuvat, ulkona syöminen)”. Kysymysten vastausvaihtoehdot ovat 1 = ”Ei”, 2 = ”Kyllä, joskus” sekä 3 = ”Kyllä, usein”. Summamuuttuja voi saada arvon välillä 6–18, missä pienin mahdollinen luku tarkoittaa, että nuoren kotona ei ole tarvittu tinkiä, kun taas suuri luku viittaa siihen, että kotona on jouduttu useinkin tinkimään useista asioista, mikä viittaisi heikompaan sosioekonomiseen asemaan. Aineistossa oli myös kysymys, jossa pyydettiin vastaajaa esittämään tämän oma arvio perheen taloudellisesta tilanteesta, vastausvaihtoehtojen ollessa välillä 1–5 (1= erittäin huono ja 5 = erittäin hyvä). Päätin kuitenkin perustaa sosioekonomisen taustan tinkimiskysymyksen varaan, sillä uskon, että nuoren on helpompi arvioida, mistä on jouduttu konkreettisesti tinkimään kuin suoraan arvioida perheen taloudellista tilannetta yhdellä numerolla. Täten uskon myös, että tehty summamuuttuja tarjoaa luotettavamman arvion nuoren sosioekonomisesta taustasta.

Perheen vaikutusta kansalaispäteevyyteen mitataan sosioekonomisen taustan lisäksi kysymyksellä ”Kuinka usein teet seuraavia asioita kouluajan ulkopuolella? Keskustele vanhempiensa kanssa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista”. Kysymys heijastelee politiikan merkitystä nuoren kotona ja linkittyy oivasti perheen rooliin sosialisatioagenttina poliittisessa socialisaatiossa. Kysymyksestä ei käy ilmi, kuka keskustelussa on niin sanotusti selittäjän roolissa; nuori vai huoltaja. Kysymys kuitenkin yhdistää perhetaustan ja politiikan roolin nuoren sosialisatioagenttina kotona. Kysymyksen asteikko vaihteli välillä 1–4 (1 = ”En koskaan tai hyvin harvoin”, 2 = ”Kuukausittain (vähintään kerran kuukaudessa), 3 = Viikoittain (vähintään kerran viikossa) ja 4 = ”Päivittäin tai lähes päivittäin”). Myös tämä muuttuja

dummykoodataan, sillä sen neljä arvoa eivät riitä siihen, että sitä käytettäisiin jatkuvana muuttujana. Dummykoodauksessa alkuperäiset arvot 3–4 saavat arvon 1, joka kuvaa aktiivista poliittista keskustelua kotona. Uuteen arvoon 0 sisältyy puolestaan alkuperäiset arvot 1–2, eli se kuvaa tilannetta, jossa kotona keskustellaan harvoin tai ei lainkaan. Täten tilanne, jossa kotona poliittista keskustelua käydään harvemmin tai ei lainkaan, toimii referenssikategoriana analyyseissä.

Koulun vaikutuksen tarkastelemiseksi olen luonut summamuuttujat sekä opettajien että kouluilmapiirin vaikutuksen mittaamiseksi. Kouluilmapiirin summamuuttujassa (Cronbachin alfa = 0,708) on yhdistetty kysymykset, joissa on kysytty oppilaan mielipidettä tämän luokkaa koskevista väittämistä. Vastausvaihtoehdot olivat jälleen Likertin asteikolla, jossa 1 on täysin eri mieltä ja 5 täysin samaa mieltä. Summamuuttujaan luetut kaksi väittämää kuuluvat: ”Oppilaat ottavat esille ajankohtaisia poliittisia tapahtumia keskusteltavaksi” ja ”Oppilaat ilmaisevat poliittisia ja yhteiskunnallisia mielipiteitä, vaikka ne eroaisivat luokan enemmistön mielipiteistä”. Muuttuja kuvaa siis pitkälti avointa keskusteluilmapiiriä koulussa. Opettajien kannustavuutta ja opetuksen yhteiskunnallista luonnetta mittaamaan tehtyyn summamuuttujaan (Cronbachin alfa = 0,853) on niin ikään yhdistetty väitteitä opettajista, joilla on sama viisiasteinen vastausasteikko. Muuttujaan on yhdistetty väitteet, joissa kartoitettiin, onko oppilaalla opettajia, jotka ”puhuvat politiikasta ja yhteiskunnasta hausalla ja kiinnostavalla tavalla”, ”ehdottavat sanomalehtiä, kirjoja ja/tai nettisivuja, joista voisinkin lukea politiikasta ja yhteiskunnasta”, ”tarkastelevat politiikkaa ja yhteiskuntaa koskevia asioita eri näkökulmista”, ”rohkaisevat oppilaita ilmaisemaan mielipiteitään politiikasta ja yhteiskunnasta” ja ”kannustavat oppilaita keskustelemaan erilaisia mielipiteitä edustavien ihmisten kanssa”.

Tarkasteluni kohteena olevien selittävien muuttujien lisäksi sisällytän analyyysiini muuttujia, joiden uskon vaikuttavan analyyysiini tuloksiin. Myös nämä kontrollimuuttujat dummykoodataan. Sukupuolimuuttuja saa dummykoodattuna uudet arvot, missä vaihtoehdot ”Muu”, ”En tiedä” sekä haluttomuus vastata on jätetty pois ja mies saa arvon 0 ja nainen arvon 1. Täten miespuoliset vastaajat toimivat regressiossa referenssikategoriana. Myös poliittisen kiinnostuneisuuden muuttuja dummykoodataan niin, että alkuperäisen ”Kuinka kiinnostunut olet seuraavista asioista? Poliitiikasta yleensä” -kysymyksen vastausvaihtoehdot jaetaan niin, että entiset arvot 1 (En lainkaan kiinnostunut) ja 2 (Vain vähän kiinnostunut) saavat arvon 0, ja arvot 3 (Melko kiinnostunut) ja 4 (Erittäin kiinnostunut) saavat arvon 1. Referenssikategoriana ovat siis nuoret, jotka eivät ole ollenkaan tai juurikaan kiinnostuneita politiikasta.

7. Analyysi

7.1. Ristiintaulukointi

Kuvailevana menetelmänä käytän tutkielmassani ristiintaulukointia. Ristiintaulukointia varten jatkuvat muuttujat, kuten sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys, tuli uudelleen koodata luokkamuuttujiksi, jotta tarkastelu olisi selkeämpää. Alkuperäiset, arvojen 1–5 välillä vaihtelevat sisäistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä mittaavat muuttujat on koodattu kolmiluokkaisiksi siten, että vanhat arvot 1–2.5 kuvaavat matalaa kansalaispätevyyden tasoa, 3.5–5 korkeaa tasoa, ja niiden väliin jäävät arvot (2.51–3.49) keskimääräistä kansalaispätevyyttä.

Dummy-muuttujatkaan eivät välttämättä sovellu ristiintaulukointiin sellaisenaan, sillä ne saattavat antaa liian yksinkertaistetun kuvan. Kouluilmapiiri-muuttuja uudelleenkoodataan siis niin ikään kolmiluokkaiseksi. Kouluilmapiirin alkuperäinen summamuuttuja voi saada arvon välillä 2–10, kahden edustaessa heikkoa ilmapiiriä, kymmenen erittäin hyvää. Ristiintaulukoinnin suorittamiseksi nämä arvot on koodattu uudelleen kolmeen luokkaan, joissa alkuperäisen muuttujan arvot 2–4 saavat uudessa muuttujassa arvon 1, edustaen heikkoa kouluilmapiiriä. Keskiverron kouluilmapiirin uuteen arvoon 2 sisältyy alkuperäisen muuttujan arvot 5–7, hyvän kouluilmapiirin arvoon 3 puolestaan loput arvot 8–10. Käytän kuitenkin kotona käytävästä keskustelusta, eli analyysissäni perheen vaikutusta mittaavasta muuttujasta alkuperäistä, neljä arvoa saavaa muuttujaa.

Ristiintaulukoinnin avulla pyrin havainnollistamaan kahden yksittäisen muuttujan suhdetta toisiinsa. Ensimmäisissä ristiintaulukoinneissa tarkastelen sukupolvikategorioiden suhdetta sisäiseen ja ulkoiseen kansalaispätevyyteen, jotta voidaan havainnoida, onko nuoren ulkomaalaistaustaisuudella yhteyttä hänen kansalaispätevyytensä tasoon. Taulukossa 2 onkin ristiintaulukoitu edellä mainituista sisäisen kansalaispätevyyden kolmeen luokkaan jaettu muuttuja sekä sukupolvikategoriat.

Taulukko 2. Vastaajan sukupolvi oman ja vanhempien syntymämaan perusteella suhteessa hänen sisäisen kansalaispätevyyden tasoonsa. Ristiintaulukointi, riviprosentit (n).

<i>Sisäisen kansalaispätevyys:</i>	<i>Matala</i>	<i>Keskimääräinen</i>	<i>Korkea</i>	<i>Yhteensä</i>
<i>Gen 1 (maahanmuuttanut)</i>	16,7 (37)	48,9 (108)	34,4 (76)	100 (221)

Gen 2 (synt. Suomessa, vanhemmat ulkomailla)	20 (15)	52 (39)	28 (21)	100 (75)
Gen 2.5 (synt. Suomessa, yksi vanhempi ulkomailla)	19,1 (57)	53,5 (160)	27,4 (82)	100 (299)
Kaikki	18,3 (109)	51,6 (307)	30,1 (179)	100 (595)

Khiin neliötestin p-arvo = 0,523 (tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä).

Kaikissa sukupolvikategorioissa noin puolet sijoittuvat keskimääräisen sisäisen kansalaispätevyyden luokkaan, ja sisäinen vaihtelu ryhmissä on muutoinkin melko samansuuntaista. Huomionarvoista on, että maahanmuuttaneissa nuorissa on suhteessa eniten nuoria, jotka kokevat sisäisen kansalaispätevyyden tasonsa olevan korkealla tasolla. Taulukon 2 tulokset eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä, minkä vuoksi havaitut erot eivät ole yleistettävissä kaikkiin ulkomaalaistaustaisiin nuoriin. Taulukon 2 perusteella ei siis voida yleistäen esittää, että sisäisen kansalaispätevyyden tasossa olisi eroa sukupolvien 1, 2 ja 2,5 välillä.

Taulukossa 3 on ristiintaulukoitu edellisen lailla sukupolvet sekä ulkoisen kansalaispätevyyden kolme eri luokkaa.

Taulukko 3. Vastaajan sukupolvi oman ja vanhempien syntymämaan perusteella suhteessa hänen ulkoisen kansalaispätevyyden tasoonsa. Ristiintaulukointi, riviprosentit (n).

Ulkoisen kansalaispätevyys:	Matala	Keskimääräinen	Korkea	Yhteensä
Gen 1 (maahanmuuttanut)	16,3 (36)	59,3 (131)	24,4 (54)	100 (221)
Gen 2 (synt. Suomessa, vanhemmat ulkomailla)	14,5 (11)	60,5 (46)	25 (19)	100 (76)

Gen 2.5 (synt. Suomessa, yksi vanhemmista ulkomailla)	12,3 (37)	53,3 (160)	34,3 (103)	100 (300)
Kaikki	14,1 (84)	56,4 (337)	29,5 (176)	100 (597)

Khiin neliötestin p-arvo = 0,121 (tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä)

Kuten sisäisen kansalaispätevyyden ja sukupolvitaustan ristiintaulukoinnin tuloksista voitiin ehkä päätellä, myöskään ulkoisen kansalaispätevyyden ja sukupolvitaustan välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Aineistossa kiinnostavaa on kuitenkin, että korkean sisäisen kansalaispätevyyden luokkaan sijoittui suhteessa eniten maahanmuuttaneita, kun taas ulkoisen kansalaispätevyyden kohdalla korkean tason luokassa on suhteessa selvästi eniten 2,5-sukupolven nuoria.

Taulukosta 4 voidaan havaita kotona käydyn keskustelun selvä yhteys nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon. Kuten olettaa saattaa, mitä useammin nuori puhuu kotonaan poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista, sitä korkeampi hänen sisäisen kansalaispätevyyden tasonsa on. Kolmasosalla nuorista, jotka eivät juurikaan puhu politiikasta kotonaan, sisäisen kansalaispätevyyden taso on matala. Tämä määrä matalan tason omaavia nuoria on yli kaksinkertainen verrattuna muihin kategorioihin, joissa nuoret puhuvat politiikasta enemmän. Kuukausittain ja viikoittain puhuvista nuorista selvä enemmistö sijoittuu keskimääräisen ja korkean sisäisen kansalaispätevyyden tienoille, mutta jo näidenkin ryhmien välillä on nähtävissä selvä ero; kuukausittain politiikasta kotona puhuvista suurin osa, reilu 60 prosenttia, sijoittuu keskimääräisen kansalaispätevyyden kategoriaan, kun taas viikoittain kotona puhuvista vastaajista täpärästi suurin osa, 47 prosenttia, sijoittuu jo korkean kansalaispätevyyden kategoriaan. Kiinnostavaa on myös huomata, kuinka nuorten määrä pienenee suhteessa siihen, kuinka usein politiikasta kotona puhutaan: nuoria, jotka puhuvat poliittisista aiheista kotona hyvin harvoin tai eivät koskaan, on yli kolminkertaisesti enemmän kuin nuoria, jotka puhuvat politiikasta kotona lähes päivittäin.

Taulukko 4. Kotona käydyn poliittisen keskustelun suhde nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoo. Ristiintaulukointi, riviprocentit (n).

Sisäinen kansalaispätevyys:	Matala	Keskimääräinen	Korkea	Yhteensä
------------------------------------	---------------	-----------------------	---------------	-----------------

Keskustelee hyvin harvoin tai ei koskaan	32,6 (74)	52,9 (120)	14,5 (33)	100 (227)
Keskustelee kuukausittain (vähintään kerran kk)	13,9 (22)	61,4 (97)	24,7 (39)	100 (158)
Keskustelee viikoittain (vähintään kerran vko)	6,7 (9)	46,3 (62)	47 (63)	100 (134)
Keskustelee päivittäin tai lähes päivittäin	4,4 (3)	32,4 (22)	63,2 (43)	100 (68)
Kaikki	18,4 (108)	51,3 (301)	30,3 (178)	100 (587)

Khiin neliötestin p-arvo = <,001 (tilastollisesti merkitsevä alle 1 % riskitasolla)

Taulukossa 5 tarkastelen vielä kouluympäristöön liittyvän tekijän, kouluilmapiirin, vaikutusta nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon.

Taulukko 5. Koulun ilmapiirin suhde nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon. Ristiintaulukointi, rivi prosentit (n).

Sisäinen kansalaispätevyys:	Matala	Keskimääräinen	Korkea	Yhteensä
Heikko kouluilmapiiri	33,3 (27)	48,1 (39)	18,5 (15)	100 (81)
Keskiverto kouluilmapiiri	21 (56)	53,9 (144)	25,1 (67)	100 (267)
Hyvä kouluilmapiiri	10,5 (25)	48,3 (115)	41,2 (98)	100 (238)
Kaikki	18,4 (108)	50,9 (298)	30,7 (180)	100 (586)

Khiin neliötestin p-arvo = <,001 (tilastollisesti merkitsevä alle 1 % riskitasolla)

Ristiintaulukoinnin perusteella luokassa vallitsevalla ilmapiirillä olisi tilastollisesti merkitsevä yhteys nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon. Kouluilmapiirimuuttuja piti sisällään väitteitä luokan keskusteluilmapiirin avoimuudesta sekä nuorien aktiivisuudesta ottaa yhteiskunnallisia asioita luokassa puheeksi. Miltei kaikissa kategorioissa noin puolet vastauksista sijoittuvat keskimääräisen kansalaispätevyyden tason tienoille. Korkean ja matalan kansalaispätevyyden luokissa on kuitenkin suuriakin eroja suhteessa kouluilmapiiriin. Mikäli kouluilmapiiri on heikko, noin kolmasosalla ulkomaalaistaustaisista nuorista on matala sisäisen kansalaispätevyyden taso, ja vain noin 18 prosentilla korkea. Kouluilmapiirin ollessa keskinkertainen, jakauma matalan ja korkean sisäisen kansalaispätevyyden tason välillä on melko tasainen. Jos kouluilmapiiri on puolestaan hyvä, jo yli 40 prosenttia ulkomaalaistaustaisista nuorista sijoittuu korkean sisäisen kansalaispätevyyden tasolle, kun taas matalalla tasolla on ainoastaan reilu 10 prosenttia. Näin ollen taulukosta voidaan havaita, että mitä parempi kouluilmapiiri on, sitä korkeampi on nuoren sisäisen kansalaispätevyyden taso.

7.2. Lineaarinen regressioanalyysi: sisäinen kansalaispätevyys

Taulukosta 6 voidaan havainnoida erilaisten selittävien muuttujien vaikutusta selitettävään muuttujaan suhteessa referenssikategoriaan, selittävän muuttujan ollessa sisäinen kansalaispätevyys. Regressioanalyysi on eritelty kolmeen eri malliin, jotta eri selittävien muuttujien suhdetta selitettävään muuttujaan sekä muihin selittäviin muuttujiin voitaisiin havainnoida paremmin. Taulukosta voidaan esimerkiksi havainnoida, että poliittinen kiinnostuneisuus vaikuttaa selvästi esimerkiksi kotona käydyn poliittisen keskustelun vaikutuksen tasoon.

Taulukko 6. Ulkomaalaistaustaisten nuorten sisäiseen kansalaispätevyyteen vaikuttavat tekijät. Lineaarinen regressioanalyysi. Regressiokertoimet (suluissa kertoimen keskivirhe).

	<i>MALLI 1</i>	<i>MALLI 2</i>	<i>MALLI 3</i>
<i>Syntyperämuuttuja (Gen 2) (ref. Gen 1)</i>	-0,153 (0,111)	-0,146 (0,101)	-0,094 (0,092)
<i>Syntyperämuuttuja (Gen 2,5) (ref. Gen 1)</i>	-0,132 (0,078)	-0,103 (0,071)	-0,069 (0,064)
<i>Sukupuoli (ref. pojat)</i>	0,056 (0,071)	0,031 (0,065)	0,051 (0,059)
<i>Poliittinen keskustelu</i>		0,529*** (0,068)	0,321*** (0,065)

<i>kotona</i>			
<i>Sosioekonominen tausta</i>		-0,042 (0,053)	-0.060 (0,049)
<i>Kouluilmapiiri</i>		0,076*** (0,017)	-0,053*** (0,016)
<i>Opettajan vaikutus (ref. huono opettaja)</i>		0,084 (0,068)	0,059 (0,061)
<i>Poliittinen kiinnostuneisuus (ref. ei kiinnostunut)</i>			0.638*** (0,063)
<i>Vakio</i>			2,414*** (0,134)
<i>R²</i>	0,007	0,202	0,343
<i>N</i>	491	491	491

Tilastollinen merkitsevyys: *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Selittävästä muuttujista tilastollisesti merkitseviä ovat ainoastaan poliittinen keskustelu kotona, kouluilmapiiri sekä kontrollina toimiva poliittinen kiinnostuneisuus. Vaikka sukupolvien väliset erot eivät olekaan tilastollisesti merkitseviä, on kuitenkin kiinnostavaa, että maahanmuuttajien toimiessa referenssikategoriana toiseen ja 2,5-sukupolven kuulumisella on heikentävä vaikutus sisäisen kansalaispätevyyden tasoon aineistossa. Sukupuolen ja sukupolven lailla myöskään opettajan tai sosioekonomisen taustan yhteys selitettävään tekijään ei saavuta tilastollista merkitystä. Vaikka kouluilmapiirin vaikutus onkin tilastollisesti merkitsevä, on sen vaikutus silti hyvin maltillinen. Sen sijaan kotona käydyllä poliittisella keskustelulla vaikuttaisi oleva sitä positiivisempi vaikutus, mitä enemmän kotona keskustellaan, ja vaikutus on jopa melko suuri. Regressioanalyysin perusteella voitaisiinkin todeta, että nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon vaikuttaa tarkasteltavista muuttujista selvästi ainoastaan perhetausta, ja eritoten se, kuinka vahvasti poliittinen keskustelu on perheen arjessa läsnä. Toisaalta taas perhetaustaan kytkeytyvällä sosioekonomisella taustalla ei vaikuttaisi olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä nuoren sisäiseen kansalaispätevyyteen. Voi kuitenkin olla esimerkiksi niin, että kotona käydyn poliittisen keskustelun vaikutus peittää taloudellisen aseman vaikutuksen alleen tässä regressioanalyysissä.

7.3. Lineaarinen regressioanalyysi: ulkoinen kansalaispätevyys

Taulukossa 7 on eroteltuna kolme eri mallia ulkoiseen kansalaispätevyyteen vaikuttavista selittävästä muuttujista aivan kuten aikaisemmassakin regressioanalyysissä. Ulkoiseen kansalaispätevyyteen vaikuttavia tekijöitä mittaavassa regressioanalyysissä tilastollisesti merkitseviä selittäviä muuttujia ovat syntyperämuuttuja, opettajan vaikutus sekä kontrollina toimiva poliittinen kiinnostuneisuus.

Taulukko 7. Ulkomaalaistaustaisten nuorten ulkoiseen kansalaispätevyyteen vaikuttavat tekijät. Lineaarinen regressioanalyysi. Regressiokertoimet (suluissa kertoimen keskivirhe).

	<i>MALLI 1</i>	<i>MALLI 2</i>	<i>MALLI 3</i>
<i>Syntyperämuuttuja (Gen 2) (ref. Gen 1)</i>	0,051 (0,084)	0,051 (0,084)	0,041 (0,083)
<i>Syntyperämuuttuja (Gen 2,5) (ref. Gen 1)</i>	0,140* (0,058)	0,140* (0,058)	0,132* (0,058)
<i>Sukupuoli (ref. pojat)</i>	0,013 (0,053)	0,013 (0,053)	0,007 (0,053)
<i>Poliittinen keskustelu kotona</i>		0,033 (0,056)	0,084 (0,059)
<i>Sosioekonominen tausta</i>		-0,019 (0,044)	-0,014 (0,043)
<i>Kouluilmapiiri</i>		-0,015 (0,014)	-0,010 (0,014)
<i>Opettajan vaikutus (ref. huono opettaja)</i>		0,163** (0,056)	0,169** (0,055)
<i>Poliittinen kiinnostuneisuus (ref. ei kiinnostunut)</i>			-0,158** (0,056)
<i>Vakio</i>			3,173*** (0,121)
<i>R²</i>	0,014	0,018	0,032
<i>N</i>	485	485	485

Tilastollinen merkitsevyys: *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Kiinnostavaa on, kuinka sisäiseen kansalaispätevyyteen selvästi vaikuttavalla keskustelulla kotona ei ole ulkoiseen kansalaispätevyyteen tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Hyvän opettajan kohentava vaikutus nuoren ulkoisen kansalaispätevyyden tasoon kuulostaa uskottavalta, sillä kuten teoriaosuudessa todettiin, yhdeksäsluokkalaisilla suurin tiedonlähde yhteiskunnallisiin asioihin oli koulu ja yhdeksännellä luokalla aloitettava yhteiskuntaoppi (Korvantausta ym. 2021). Kiinnostavaa taulukossa 7 suhteessa sisäisen kansalaispätevyyden regressioanalyysiin on se, kuinka syntyperämuuttuja on tässä analyysissä tilastollisesti merkitsevä. Taulukosta 7 voidaankin tulkita, että jos nuori kuuluu 2,5-sukupolveen, on hänen ulkoisen kansalaispätevyyden tasonsa korkeampi kuin referenssikategoriana toimineilla maahanmuuttajanuorilla. Kiinnostavaa on myös se, että politiikasta kiinnostuneella nuorella ulkoisen kansalaispätevyyden taso on matalampi verrattuna politiikasta vähemmän kiinnostuneeseen nuoreen. Tämä viestisi siis siitä, että ulkomaalaistaustainen nuori, joka on

kiinnostunut politiikasta ja näin ollen on todennäköisesti tietoisempi siihen liittyvistä seikoista, luottaa vähemmän poliittisten toimijoiden kykyyn ottaa kansalaiset huomioon päätöksenteossa.

Regressiokertoimien ja niiden merkitsevyyksien lisäksi analyysissa tulee ottaa huomioon myös korjattu R^2 arvo, eli mallin korjattu selitysaste. Selitysaste antaa kuvan siitä, kuinka suurta osaa selitettävän muuttujan vaihtelusta kyseinen malli kuvaa. Korjatussa selitysmallissa on otettu huomioon myös muuttujien määrä ja se, että niiden lisääminen yleensä korottaa selitystettä (Nummenmaa 2009, 321). Taulukossa 6, eli sisäistä kansalaispätevyyttä kuvaavan taulukon mallissa 3 selitysaste on noin 34 prosenttia, mikä on kohtuullisen hyvä määrä kuvaamaan selittävän muuttujan vaihtelua populaatiossa. Ulkoiseen kansalaispätevyyteen vaikuttavia tekijöitä mittaavan regressioanalyysin mallin 3 selitysaste on kuitenkin noin kymmenen kertaa heikompi kuin sisäistä kansalaispätevyyttä kartoittavan, vain noin 3 prosenttia, mikä voisi viitata siihen, että analyysissa käytetyt selittävät muuttujat eivät selitä ulkoista kansalaispätevyyttä yhtä tehokkaasti kuin sen sisäistä vastinetta. Tätä pohjaa myös se, että mikään ulkoista kansalaispätevyyttä selittävistä tekijöistä ei saavuta parasta mahdollista tilastollista merkitsevyyttä, alle 0,001 p-arvoa. Ymmärrettävä selitys olisi myös se, että ulkomaalaistaustaisten nuorten vastaukset ulkoista kansalaispätevyyttä mittaavissa kysymyksissä eivät olisi yhtä johdonmukaisia kuin sisäistä kansalaispätevyyttä mittaavissa: nuoren on kenties helpompi vastata kysymyksiin hänen omista kyvyistään kuin poliittisen järjestelmän toimijoiden kyvyistä ja aikeista ottaa kansalaiset huomioon.

8. Johtopäätökset

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena oli tutkia, millainen yhteys ulkomaalaistaustaisten nuorten perheellä ja kouluympäristöllä on heidän poliittisen osallisuuden tunteeseensa Suomessa. Mahdollista yhteyttä selvitettiin kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen analysoimalla FAPEP-kyselytutkimuksen (Kestilä-Kekkonen ym. 2023) tarjoamaa aineistoa. Aineistossa vastaajille esitettiin liuta kysymyksiä liittyen heidän elämäntilanteeseensa ja käsitykseensä politiikasta ja heistä itsestään osana yhteiskunnallista järjestelmää. Näistä kysymyksistä tutkielmassa hyödynnettiin monia, kysymysten keskittyessä lähinnä perhetaustaan ja kouluympäristöön sekä nuoren sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden kokemukseen. Tämän lisäksi tutkielman analyseissa hyödynnettiin nuoren sosiodemografista taustaa määritteleviä muuttujia, kuten sukupuolta ja sukupolvea. Poliittisen

osallisuuden tunnetta kuvaavan kansalaispätevyyden ja sitä selittävien tekijöiden välistä suhdetta tutkittiin kahden lineaarisen regressioanalyysin avulla.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lähinnä kotona käydylle keskustelulle ja koulun ilmapiiirillä vaikuttaisi olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys ulkomaalaistaustaisten nuorten sisäisen kansalaispätevyyden tasoon. Vaikuttaisi siltä, että mitä useammin nuori puhuu poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista kotona, sitä korkeampi on hänen sisäisen kansalaispätevyyden tasonsa. Tämä yhteys on havaittu aikaisemmissakin tutkimuksissa (Elo 2012). Aineistosta ei kuitenkaan käy ilmi, minkä suuntaista keskustelu ja siinä välittyvä tieto on; oletus tietysti on, että vanhemmat opettavat perheen nuorille poliittisen järjestelmän piirteistä. Erityisesti ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla tilanne voi kuitenkin olla päinvastainen, jos nuoret ovat integroituneet koulujärjestelmän kautta vastaanottavaan yhteiskuntaan vanhempia nopeammin. Oli nuori sitten tiedonvälittäjänä tai vastaanottajana, on vaikutus hänen ymmärrykseensä yhteiskunnasta ja käsitykseensä omista taidoistaan sitä parempi, mitä enemmän keskustelua käydään. Aineiston sisäistä kansalaispätevyyttä mittaavat kysymykset eivät kuitenkaan suoraan mittaa nuoren kokemusta tämän poliittisesta tietämyksestä ja kyvyistä toimia osana järjestelmää nimenomaan Suomen viitekehyksessä, joten teoriassa resosialisaatio voi vaikuttaa joidenkin vastaajien tuloksiin; esimerkiksi maahanmuuttaneet saattavat peilata ymmärrystään ja osaamistaan synnyinmaahansa. Tämä on kuitenkin melko epätodennäköistä, sillä nuorten formatiiviset vuodet ovat yhdeksännellä luokalla käsillä, ja merkittävin poliittinen sosiaalisaatio tapahtuu lähellä tätä vastausikää.

Niin ikään hyvän kouluilmapiiirin yhteys nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon näyttäisi liittyvän avoimeen keskusteluympäristöön: molemmat kouluilmapiiiriä mitanneista muuttujista mittasivat nimenomaan luokassa käydyn keskustelun avoimuutta. Tuloksien valossa vaikuttaisi siis siltä, että nuoren poliittisen osallisuuden tasoon heijastuu kodin lisäksi koulussa käyty keskustelu luokkatoverien ja opettajan kanssa. Koulussa käydyn keskustelun on todettu aikaisemmissakin tutkimuksissa olevan yhteydessä nuoren sisäisen kansalaispätevyyden tasoon (Hannuksela ym. 2022, 93–94). Tämän voisi ajatella olevan erityisesti ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla otollista, sillä koulussa kosketuspinta suomalaiseen poliittiseen järjestelmään voi olla kotiympäristöä suurempi. Toisaalta, vaikka näin ei olisikaan, voi luokkaympäristöllä silti olla positiivinen, nuoren poliittista ajattelumaailmaa laajentava ja kehittävä vaikutus; kotona nuori todennäköisimmin kohtaa aatteita, joiden parissa hän on kasvanut, kun taas kouluympäristö voi tarjota alustan näitä aatteita haastaville ajatuksille. Tämä voi myös kehittää nuoren poliittisen osallisuuden tunnetta uusien näkökulmien avartaessa nuoren ajatusmaailmaa ja

toisaalta mahdollisesti vakiinnuttaessa hänen omia näkemyksiään. Luokkatoverien kanssa käydyn keskustelun myötä nuori voi myös peilata omaa tietämystään suhteessa muihin, jolloin käsitys omasta tietämyksestä voi kirkastua.

Tutkimuksessa selvisi, että tarkasteltavista tekijöistä koulussa ja kotona käytävien keskustelujen sijaan erityisesti opettajalla ja tämän monipuolisella, kattavalla ja tiedonhankintaan rohkaisevalla opetustyyllillä on yhteys ulkomaalaistaustaisten nuorten ulkoisen kansalaispätevyyden tasoon. Tutkimustulos käy järkeen myös teoriaa heijastellen, sillä aikaisemmassakin tutkimuksessa yhteiskuntaoppia opiskelleet yhdeksäsluokkalaiset ovat nimenneet koulun keskeisimmäksi lähteeksi yhteiskunnallisten asioiden ymmärtämiseksi (Korventausta ym. 2021). Ulkoisen kansalaispätevyyden kytkeytyessä nimenomaan ymmärrykseen poliittisten toimijoiden ja järjestelmien kyvystä ottaa kansalaisten mielipiteet huomioon, erityisesti ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla opettajan yhteys nuoren ulkoisen kansalaispätevyyden tasoon vaikuttaa luontevalta, sillä kouluympäristö on monille ulkomaalaistaustaisille ympäristö, joka tarjoaa kosketuspinnan suomalaiseen yhteiskuntaan.

Hypoteesiini kuului, että sillä, kuuluuko nuori 2,5-sukupolveen, eli onko yksi hänen vanhemmistaan suomalaistaustainen, olisi kohentava vaikutus tämän poliittisen osallisuuden tunteeseensa. Tutkimuksen tulosten valossa tämä hypoteesi voidaan todeta paikkansapitäväksi mutta osin puutteelliseksi, sillä tehdyn analyysin perusteella ulkomaalaistaustaisten nuorten sukupolvella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä sisäisen kansalaispätevyyden tasoon. Kuitenkin sillä, kuuluuko nuori 2,5-sukupolveen vaikuttaisi olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys tämän ulkoisen kansalaispätevyyden tasoon. Analyysissa selvisi, että 2,5-sukupolveen kuulumisella on kohentava vaikutus ulkoisen kansalaispätevyyden tasoon verrattaessa maahanmuuttajanuoriin. Tulos vaikuttaa uskottavalta myös poliittisen sosialisoinnin teorian puitteissa; nuorella on perheen piirissään aikuinen, joka pystyy todennäköisemmin auttamaan häntä ymmärtämään suomalaista yhteiskuntaa ja poliittista järjestelmää, jossa vanhempi on itsekin kasvanut. 2,5-sukupolveen kuuluvilla nuorilla voi olla myös kielellinen etulyöntiasema ymmärtää ympäröivää yhteiskuntaa, sillä he puhuvat todennäköisemmin perheessään äidinkielenään suomea tai ruotsia. Tämä auttaa heitä ymmärtämään tehokkaammin poliittista viestintää, joka tapahtuu Suomessa edelleen pitkälti sen kahdella virallisella kielellä, suomeksi tai ruotsiksi (Seikkula & Maury 2022, 13).

Muutoin sukupolvitaustalla ei ollut tutkimuksessa tilastollisesti merkitsevää yhteyttä poliittisen osallisuuden tunteeseen, eli muilta osin sen yhteys ei ole yleistettävissä populaatioon aineiston

ulkopuolella. On myös huomioitava, että ulkoisen kansalaispätevyyden regressioanalyysin kyky selittää vaihtelua aineiston ulkopuolella on heikko, joten tuloksiin on syytä suhtautua varauksella. Vaikka esimerkiksi ristiintaulukoinnin tulokset eivät olleetkaan tilastollisesti merkitseviä, kiinnostavaa tutkimuksen tuloksissa on se, kuinka maahanmuuttaneilla nuorilla oli selvästi korkein sisäisen kansalaispätevyyden taso aineiston vastaajien keskuudessa. Tätä voi selittää esimerkiksi se, että maahanmuuttaneilla nuorilla on suurempi todennäköisyys olla motivoituneita koulun suhteen (Peltola 2010, 73–76). Tämä voi kieliä puolestaan heidän taipumuksestaan panostaa enemmän kouluun ja täten omaan tietämykseensä muiden muassa poliittisista ja yhteiskunnallisista asioista. Myös kotona käydyn poliittisen keskustelun määrä ja sen yhteys sisäisen kansalaispätevyyden tasoon voi heijastua nimenomaan maahanmuuttajiin ja toiseen sukupolveen, sillä heidän kohdallaan keskustelua voidaan käydä paljolti myös nimenomaan toiseen suuntaan, lapselta vanhemmille. Näin käykin erityisesti silloin, kun nuori sosialisoiutuu kouluympäristön myötä vastaanottavaan yhteiskuntaan vanhempiaan nopeammin (Alitolppa-Niitamo 2010, 58–59).

Kuten todettua, ulkomaalaistaustaisten nuorten kirjo on kuitenkin laaja, ja vaihtelua taustoissa on runsaasti jo pelkästään yhden sukupolven – maahanmuuttaneen, maahanmuuttaneen jälkeläisten sekä 2,5-sukupolveen kuuluvien – sisällä, joten on ymmärrettävää, että kohtalaisen kokoisella otannalla sukupolvitaustaan kytkeytyvät tulokset jäivät suurilta osin vaille tilastollista merkitsevyyttä. Tutkimustuloksia tarkastellessa on myös huomioitava, että aineiston ulkopuolelle ovat jääneet kaikki ne ulkomaalaistaustaiset nuoret, jotka eivät olleet vielä integroituneet yhteiskuntaopin tunneille tai joilla ei vielä ollut riittäviä kielellisiä taitoja vastata kyselyyn aineiston keruuajana.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että erityisesti kotona ja koulussa käydyllä keskustelulla on yhteys ulkomaalaistaustaisen nuoren poliittisen osallisuuden tunteeseen sisäisen kansalaispätevyyden kautta, kun taas opettajan rohkaiseva ja poliittiseen keskusteluun kannustava ote sekä sukupolvitausta ovat yhteydessä ulkoiseen kansalaispätevyyteen. Hypoteesi, jonka perusteella perhetausta ja kouluympäristö ovat yhteydessä ulkomaalaistaustaisen nuoren poliittisen osallisuuden tunteeseen niin sisäisen kuin ulkoisen kansalaispätevyyden kautta voidaan todeta siis todeksi. Vaikka ulkoisen kansalaispätevyyden kohdalla varsinaiset perhetaustan vaikutusta mittaavat muuttujat, sosioekonominen tausta ja poliittinen keskustelu kotona, eivät saavuttaneetkaan tilastollista merkitsevyyttä, voidaan 2,5-sukupolveen kuulumisen katsoa kytkeytyvän perhetaustaan. Tällöin niin perheellä kuin koululla on yhteys poliittisen osallisuuden tunteeseen kansalaispätevyyden eri ulottuvuuksien kautta.

Teoriaosuudessa esille tulleet seikat osoittavat, että ulkomaalaistaustaisilla nuorilla voi olla erilaisia haasteita poliittisen osallisuuden tunteen kehittymiselle, joihin voi kuulua myös suomalaistaustaisia koskevien materiaalien ja tiedollisten resurssipuutteiden lisäksi esimerkiksi kielellisiä, kulttuurisia sekä yhteiskunnallisiin tekijöihin, kuten rakenteelliseen syrjintään ja rasismiin liittyviä tekijöitä. Tässä kandidaatintutkielmassa verrattiin ulkomaalaistaustaisia nuoria keskenään, mutta jatkotutkimuksissa voisi olla otollista verrata ulkomaalaistaustaisten nuorten vastauksia myös suomalaistaustaisten nuorten vastauksiin.

LÄHTEET

Aineisto:

Kestilä-Kekkonen, Elina, Sipinen, Josefina, Tiihonen, Aino, Borg, Sami, Hannuksela, Venla, Kestilä, Laura, Kekkonen, Maria, Korventausta, Miikka, Porkkala, Silja, Söderlund, Peter, Vadén, Salla (2023) Finnish Adolescents' Political Engagement Panel (FAPEP). (kyselytutkimusaineisto, embargossa)

Kirjallisuuslähteet:

Abramson, P. R. (1972). Political Efficacy and Political Trust Among Black Schoolchildren: Two Explanations. *The Journal of Politics* 34:4, 1243-1275.

Adamson, G. (2003). Immigrants and political participation – background, theory, and empirical suggestions. Dept. of Sociology. London School of Economics and Political Science, UK; FRA. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/221-Immigrants_and_political_participation_2006.pdf

Alitolppa-Niitamo, A. (2010). Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (Toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet* (s. 45–64). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Borg, S. & Vadén S. (2022). Kansalaispätevyys ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., & Tiihonen, A. (Toim.). (2022). *Nuoret kansalaiset: Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevydestä* (s. 98–122). Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164281>.

Craig, S, Niemi R. G. & Silver G. E. (1990) Political efficacy and trust: A report on the NES pilot study items. *Political Behavior* 12, 289-314.

Craig, S. & Maggionto M. (1982) Measuring Political Efficacy. *Political Methodology* 8, 85-109.

Elo, K. (2012) Kodista ja kiinnostuksesta se lähtee: Suomalaisten peruskoulun 8-luokkalaisten yhteiskunnallinen asennoituminen ja sen yhteys oppilaiden kotitastaan. Teoksessa Pekka Kupari ja Martti Siisiäinen (toim.) *Kodista ja kiinnostuksesta se lähtee. Suomalaisnuorten kansalaispätevyys ja yhteiskunnalliset asenteet*. Jyväskylän Koulutuksen tutkimuslaitos, 11–36.

Flanagan, C. A. (2013). *Teenage Citizens: The Political Theories of the Young*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674067233>.

FRA (European Union Agency of Fundamental Rights). (2017). *Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Main Results*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Haikkola, L. (2010). Etnisyys, suomalaisuus ja ulkomaalaisuus toisen sukupolven luokittelussa. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (Toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet* (s. 219–238). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hannuksela, V., Korventausta, M., & Sipinen J. (2022). Luokkatovereiden, opettajien ja yhteiskuntaopin opetusmenetelmien yhteys kansalaispätevyteen. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., & Tiihonen, A. (Toim.). (2022). *Nuoret kansalaiset: Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevydestä* (s. 80–97). Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164281>.

Helkama, K., Myllyniemi, Liebkind, Ruusu vuori, Lönnqvist, Hankonen, Renvik, Jasinskaja-Lahti & Lipponen. (2020). Johdatus sosiaalipsykologiaan. s. 51–80. Edita. 4. osio. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789513778606>.

Jahnukainen, M., Kalalahti, M., & Kivirauma, J. (2019). *Oma paikka haussa: Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus*. Gaudeamus.

Kalalahti, M., Zacheus, T., Laaksonen L. M., & Jahnukainen, M. (2019) Toiselle asteelle ja eteenpäin; Eriytyvät toisen asteen koulutuspolut. Teoksessa Jahnukainen, M., Kalalahti, M., & Kivirauma, J. (2019). *Oma paikka haussa: Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus* (s. 71–89).

Kauppinen, T. M., Van Ham, M., & Bernelius, V. (2022). Understanding the effects of school catchment areas and households with children in ethnic residential segregation. *Housing Studies*, 37(9), 1625–1649. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1857707>

Kestilä-Kekkonen, E., & Korvela, P.-E. (2017). Poliittinen osallistuminen: Vanhan ja uudenosallistumisen jännitteitä. *SoPhi*, 135. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/54624>

Kestilä-Kekkonen, E., Vadén, S., Sipinen, J., & Korventausta, M. (2022). Kansalaispätevyys ja poliittinen sosiaalisuus. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., & Tiihonen, A. (Toim.). (2022). *Nuoret kansalaiset: Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevydestä*. (s. 29–45). Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164281>.

Kestilä-Kekkonen E. & Sipinen J. (2022). Sukupuolen ja vanhempien poliittisen kiinnittymisen yhteys kansalaispätevyteen. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., & Tiihonen, A. (Toim.). (2022). *Nuoret kansalaiset: Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevydestä* (s. 46–59). Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164281>.

Kivirauma, J., Zacheus, T., & Jahnukainen, M. (2019). Johdanto; Monikulttuurisuus suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Jahnukainen, M., Kalalahti, M., & Kivirauma, J. (2019). *Oma paikka haussa: Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus* (s.11–28). Gaudeamus.

Korventausta, M., Järvinen, T., Jaakkola T. & Veermans M. (2021). Yhteiskuntaopin opetus ja poliittinen kiinnittyminen peruskoulun yläluokilla. *Ainedidaktikka* 5:1, 23–42.

Latomaa S. & Suni M. (2010). Toisen sukupolven kielelliset valinnat. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (Toim.) *Maahanmuutto ja sukupolvet*. (s. 151–174). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Leonardo, Z. & Grubb N. W. (2013). Education and Racism: A Primer on Issues and Dilemmas, Taylor & Francis Group. *ProQuest Ebook Central*.
- Li, Y. & Marsh, D. (2008) New Forms of Political Participation: Searching for Citizens and Everyday Makers. *British Journal of Political Science* 38:2, 247-272.
- Ljunberg, E. (2003) "Politisk socialization – ett forskningsområde som söker sin identitet". *Politiikka* 2, 133–147.
- Markkanen, S. (2010). Toisen sukupolven koulumenestyksen ymmärtäminen ja tutkiminen Suomessa. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (Toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet* (s. 133–148). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Martikainen, T., & Haikkola L. (2010). Johdanto. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (Toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet* (s. 9–43). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Morrell, M. E. (2003). Survey and Experimental Evidence for a Reliable and Valid Measure of Internal Political Efficacy. *Public Opinion Quarterly* 67 (4): 589–602
- Neundorf, A. & Kaat Smets (2017). Political Socialization and the Making of Citizens. *Oxford Handbook Topics in Politics*. Oxford: Oxford Academic. <https://academic.oup.com/edited-volume/41327/chapter/352327025>.
- Nummenmaa, L. (2009). Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät (3. painos). Tammi.
- Opetushallitus. (2017). Perusopetukseen valmistava opetus. Opetushallitus 4: 2017. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/perusopetukseen-valmistava-opetus>.
- Peltola, M. (2010). Maahanmuuttajataustaiset nuoret, perhe ja yhteiskunnallinen asema. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (Toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet* (s. 66–83). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Quintelier, E. (2015). Engaging Adolescents in Politics: The Longitudinal Effect of Political Socialization Agents. *Youth & Society* 47:1, 51-69. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0044118X13507295>.
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for the Study of Acculturation. *American Anthropologist*, 38(1), 149–152. <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>
- Saukkonen, P. (2017). Kototutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla. Tutkimuskatsauksia 2. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Seikkula, M., & Maury, O. (Toim.). (2022). *Korjataan maahanmuuttaneiden ja monikielisten suomalaisten demokratiavaje—Työryhmän raportti ja suositukset*. Oikeusministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164204/OM_2022_27_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sinokki, J. (2017). Johdanto. Teoksessa Jani Sinokki (Toim.) *Rasismi ja filosofia* (s.11–36). Turku: Eetos.

Sipinen, J. (2022). Aineisto. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., & Tiihonen, A. (Toim.). (2022). *Nuoret kansalaiset: Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevydestä* (s. 22–28). Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164281>.

Stolle, D. & Micheletti M. (2013) *Political Consumerism. Global Responsibility in Action*. Cambridge: Cambridge University Press.

THL.fi. (nd). Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asetussa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>. Luettu 10.3.2024.

Tilastokeskus. (2023). Lasten osuus väestöstä laskenut tuntuvasti – joka kymmenes on ulkomaalaistaustainen. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/lasten-osuus-vaestosta-laskenut-tuntuvasti-joka-kymmenes-on-ulkomaalaistaustainen/>. Luettu 5.3.2024.

Voicu, B., & Comşa, M. (2014). Immigrants' Participation in Voting: Exposure, Resilience, and Transferability. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(10), 1572–1592.

VTV (Valtiontalouden tarkastusvirasto), (2015). Maahanmuuttajaoppilaat ja perusopetuksen tuloksellisuus. Tuloksellisuustarkastuskertomus 2/2015. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15103549/maahanmuuttajaoppilaat-perusopetuksen-tuloksellisuus.pdf>.

Weissberg, R. 1974. Political learning, political choice, and democratic citizenship.

White, S., Nevitte, N., Blais, A., Gidengil, E., & Fournier, P. (2008). The Political Resocialization of Immigrants: Resistance or Lifelong Learning? *Political Research Quarterly*, 61(2), 268–281. <https://doi.org/10.1177/1065912908314713>.

Zacheus, T. (2019). Kiusaaminen, syrjintä ja rasismi; kokemuksia peruskoulussa ja toisella asteella. Teoksessa Jahnukainen, M., Kalalahti, M., & Kivirauma, J. (2019). *Oma paikka haussa: Maahanmuuttotilastolliset nuoret ja koulutus* (s. 137–169). Gaudeamus.

